

Doğu Dağlık Kilikia: Polis-Khora İlişkileri Üzerine İlk Düşünceler¹

Hamdi Şahin

Giriş-Amaç ve Kapsam

Kilikia, coğrafi özellikleri nedeniyle, antik kaynaklarda Ovalık Kilikia² (Κιλικία Πεδιάς = Lat. Cilicia Campestris) ve Dağlık Kilikia³ (Κιλικία Τραχεῖα = Lat. Cilicia Aspera) olmak üzere iki bölgeye ayrılır. Dağlık Kilikia Bölgesi (Harita 1), doğuda Soli-Pompeiopolis⁴, batıda Korakesion, kuzeyde ise Toros Dağları ile sınır oluşturmaktadır. Güneyini ise, doğal bir sınır olan Kilikia Denizi⁵ (=Κιλικία Θάλασσα) çevreler. Kıbrıs ile Kilikia'nın sahil kesiminin en doğusu arasındaki deniz ise, Ptolemaios tarafından Kilikios Aulon (=Κίλικιος Αὐλών) olarak adlandırılmaktadır (Ptolemaios, V, 8.1; V, 14. 4; Ruge 1921a: 390). Dar bir sahil şeridinde sahip olan Kilikia Trakheia'nın tarım yapılabilecek toprak alanları azdır (Strabon, XIV, 5.1; Erzen 1940: 31). Buna karşılık, özellikle gemi yapımı için gerekli olan Sedir ağaçları açısından

¹ Bu makale 2005-2007 yılları arasında tespit edilen yerleşmelerin küçük bir bölümünü kapsamaktadır. 2005-2006 yılları arasındaki yüzey araştırmaları Prof. Dr. Mustafa H. Sayar (Proje No: 327/03062005 ve 21229042004), 2007 yılı araştırmaları ise makale yazarının başkanlığında yürütülmüştür. Bu vesileyle, 2005-2006 yılı buluntularını değerlendirmeme olanak tanıyan Prof. Sayar'a teşekkürlerimi borç bilirim. 2007 yılı araştırmalarına Afyon Kocatepe Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Selim Pullu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Yüksek Lisans öğrencilerinden, Klasik Filolog Filiz Camgöz, Klasik Filolog Figen Sağlam, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nı temsilen ise Fethiye Arkeoloji Müzesi'nden Arkeolog Orhan Köse katılmıştır. Tüm ekip üyelerine, uyumlu ve özverili çalışmalarından dolayı teşekkür ederim. Silifke Orman İşletme Müdürlüğü, Değirmendere İşletme Şefi Sayın Ali İhsan Bakırtaş'a ve Susanoğlu'na bağlı Karadedeli Köyü sakinlerinden Sayın Gazi Cücel'e rehberlikleri için ne kadar teşekkür etsem azdır. Çalışmalarımız İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Fonu (Proje No:328/03062005 ve 409) ve Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'nün destekleri ile yürütülmüştür.

² Strabon, XIV, 1,8.; Ruge 1921a: 385-396; Erzen 1940: 14; Jones 1971: 191; Schneider 1999: 27-43.

³ Strabon, XIV, 5.1; Ptolemaios, V, 5.3; V, 5.9; Ruge 1921a: 386; Erzen 1940: 27; Jones 1971: 191; K. Ziegler 1979: 208; Schneider 1999: 28.

⁴ Skylax 102; Strabon, XIV, 5. 8; Pomponius Mela, I, 71; Livius XXXVII, 56, 7-10.

⁵ Strabon, XI, 1.7; Curtius Rufus, III, 1.2; Plinius, V, 129, 30; Ruge 1921 b: 390.; Erzen 1940: 10; Desideri 1991: 299.

zengin bir bölgedir⁶. Dağlık Kilikia'nın başlıca akarsuları arasında, Selinus (=Adanda Deresi) (Strabon, XIV, 5.3; Erzen 1940: 29), Kalykadnos (=Göksu nehri) (Strabon, XIV, 5.4; 5. 8; Erzen 1940: 30) ve Lamos'u (=Limonlu Çay) (Strabon, XVI, 5.6; 5.8; Erzen 1940: 30) saymak mümkündür.

Dağlık Kilikia'nın *jeolojik-jeomorfolojik yapısı, coğrafi konumu, iklimi, flora-faunası ve yerüstü-yeraltı kaynakları*, bölgenin siyasi, kültürel ve ekonomik gelişiminde “*belirleyici-yönlendirici*” etken olmuşlardır. Bu bölgede, dağlar denize dik olarak inmekte ve kıyı şeridinden hemen sonra yükselmeye başlamaktadır. Bu nedenle, kıyı şeridine dik, derin ve uzun vadiler oluşmuştur. Bu uygun coğrafi etkenler, antik dönemde, özellikle Doğu Dağlık Kilikia'da birçok yerleşimin oluşmasına olanak tanımıştır.

Bölgede Hellenistik Dönem'den itibaren artış gösteren şehirleşme faaliyetleri⁷, özellikle Romalılar'ın “*kentleşme politikalarından*”⁸ dolayı Roma Dönemi'nde hız kazanmış ve M.S. 6.-7. yüzyıla kadar devam etmiştir. Özellikle Roma Dönemi'ndeki kentleşme süreci, aynı zamanda bölgedeki tarımsal nitelikli köy-çiftlik türündeki yerleşmelerinin sayılarında da önemli bir artışı beraberinde getirmiştir. Bu durum, yalnızca Roma'nın “*şehirleşme sürecini*” göstermekle kalmayıp, aynı zamanda *tarımsal politikalarının* da, bu şehirleşmeye paralel olarak değişikliğe uğraması, yapılanması ve gelişmesi anlamını taşımaktadır.

Yerleşim tarihi araştırmalarının en önemli iki oluşumu olarak öne çıkan Πόλις (=Polis) ve κώμη (=Köme) kavramları arasında, karşılıklı bir ilişki söz konusudur. *Polis*'lerin hinterlandında yer alan bu tarımsal nitelikli yerleşmeler, antik kentleri besleyen en önemli ekonomik birim niteliğini taşımaktadır. *Kome*'lerin ve “*tarımsal nitelikli küçük yerleşmelerin*” üretimden kaynaklanan bu özellikleri, onları antik kentlerin *ayrılmaz doğal bir parçası* haline getirmektedir. Güçlü bir üretime ve ticarete sahip olan kentlerin dahi (Schuler 1998: 1), χώρα'sından gelecek olan çeşitli tarımsal ürünlere ihtiyacı bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, öncelikle Korykos, Olba-Diokaisareia ve Seleukeia ad Calycadnum antik kentleri ile Korasion'un hinterlandında saptanan tarımsal nitelikli çiftlik-köy türündeki yerleşmelerin, birbirleriyle ve antik

⁶ Strabon, XIV, 5.3; Jones 1971, 191; Bölgenin diğer doğal kaynakları için bkz. Özbayoğlu 2003: 159-171.

⁷ Kilikia'daki şehirleşme süreci için bkz. Cherikover 1927: passim; Hellenkemper 1980: passim; Sayar 1999a: passim; Sayar 1999b: passim.

⁸ Hild-Hellenkemper 1990: 105.

kentlerle olan ilişkilerini tespit ederek, araştırma bölgesini kapsayan bir yerleşim tarihi oluşturmaktır. Diğer bir noktası ise, tespit edilen yerleşmelerin niteliklerinin araştırılmasına yöneliktir. Buluntu merkezlerinin “*yerleşim tarihi aralığını*” saptamak için, duvar örgü teknikleri, yazıt, kabartma ve keramik gibi farklı tarihleme kriterlerinden yararlanılmıştır.

Yerleşme ve Buluntu Kataloğu

1-Seleukeia ad Calycadnum Kenti Arazisi

Seleukeia ad Calycadnum kenti hinterlandındaki çalışmalar sırasında, Silifke ilçesinin 23 km kuzeyinde bulunan Seyranlık Köyü'nün (Sayar 2007: 201 vd.) hemen güney eteklerinde başlayan ve doğu-batı yönünde uzanan antik yerleşmede, 25-30 kadar dikdörtgen planlı konut tespit edilmiştir (Res. 1). Bazı yapıların duvar yükseklikleri 0,80 m civarındadır ve hemen yanlarında ışıklar bulunmaktadır. Konutlar ortalama 3x5 m boyutlarında olup, kapı söveleri ile kemerleri sağlamdır. Yerleşmenin hemen 50 m güneyinde, çok sayıda mezar yapısı tespit edilmiştir. Bunlardan tonozlu bir mezar (Res. 2) içerisindeki lahit teknesinin ön yüzünde yer alan yazıtta (Şahin 2006: 117 vd.), mezar sahiplerinin adları sayıldıktan sonra, buraya başkasının gömülmesini engellemek amacıyla, bir ceza formülü eklenmiştir. Ceza uyarınca, buraya bir başkası izinsiz olarak gömüldüğü takdirde, kutsal hazineye ve *Seleukeia kentine* 1000 Dinar ödemekle yükümlü tutulmuştur. Yazıtta, Seleukeia kentinin adının geçmesi göz önüne alındığında, antik devirde Seleukeia'nın arazisinin, kent merkezinin 23 km kuzeyine kadar uzandığını, bir başka deyişle adını henüz saptayamadığımız bu antik köy yerleşiminin, *Seleukeia'nın arazisinde bulunduğunu* söylemek mümkündür. 2005 yılında tespit ettiğimiz bu yerleşme, 2006 yılında yeniden araştırılmış ve antik köyün arazisi içinde bulunan mezar yapıları tekrar incelenerek, bir lahit kapağı üzerinde, Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait, yeni bir mezar yazıtı tespit edilmiştir. Böylece antik köyün “*yerleşim tarihi aralığının*” M.S. 3-5. yy.'lar arasında olduğu açıklık kazanmaktadır.

Seyranlık Köyü'nün 4 km kuzeydoğusundaki Erdoğası Mevkii'nde tespit ettiğimiz yapı 10x14 m boyutlarında olup iki katlı bir çiftlik evi özelliği göstermektedir (Res. 3). İzodom taş örgüsüne sahip olan yapının hemen yanında, ışıklar (Res. 4) ve çapı yaklaşık 13 m olan bir harmanyeri bulunmaktadır. Çiftlik evinin çevresinde bulunan yapılardan bazılarının, ürünlerin depolanmasında kullanılan ambarlar olduğunu düşünmekteyiz. Yerleşmenin hemen 200 m güneyindeki bir şarap ışığına ait olduğunu düşündüğümüz blok taş

üzerinde, çift ağızlı bir balta kabartması tespit edilmiştir (Res. 5). Bu kabartma büyük bir ihtimalle, Zeus kültünü simgelemektedir (Schwabl 1978: 1416).

Seyranlık Köyü Islata Sırtı Mevkii'nde saptadığımız yerleşme, yaklaşık 5-7 konuttan meydana gelmektedir. Konutların yakın çevresindeki ışıklar (Res. 6), burada zeytinyağı-şarap üretiminin gerçekleştirildiğini göstermektedir. Yerleşmenin kuzey bölümünde tespit ettiğimiz, üzerinde bir erkek ve kadın betimi bulunan lahit kapağı (Res. 7) muhtemelen bu çiftliğin sahiplerine ait olmalıdır. Yerleşmenin hemen güneybatısındaki bazilikanın varlığı ise, buradaki iskânın Erken Bizans Dönemi'nde de devam ettiğini göstermektedir.

Silifke'ye bağlı, Gölcük Mevkii'nde incelediğimiz antik yerleşme, 70-80 kadar konuttan oluşmaktadır. Kuzey-güney eksenli yerleşme üzerinde, 10 sarnıç ve 9 ışık bulunmaktadır. Geç Roma Dönemi'ne ait konutların bazıları iki katlıdır ve kapı lentoları ayakta. Harmanyerlerinin ve yerleşmenin etrafındaki büyük tarımsal nitelikli arazilerin varlığı, burada aynı zamanda hububat tarımının da yapıldığını göstermektedir. Yerleşme merkezindeki bir yapı dikdörtgen planlı olup, duvarlarının günümüze kadar ulaşan bir bölümünde polygonal⁹ duvar örgüsü izlenebilmektedir (Res. 9). Yerleşmenin merkezindeki küçük bir yükselti üzerinde, Erken Bizans Dönemi'ne ait bir bazilika bulunmaktadır. Bazilikanın hemen yanındaki yapılar ise, muhtemelen görevlilerin barındığı konutlardır.

Seleukeia ad Calycadnum antik kenti hinterlandında saptadığımız bir diğer tarımsal nitelikli yerleşme, Sarıkaya Köyü'ne bağlı Gökören Mevkii'dir. Mimarisinden iki katlı olduğu anlaşılan bir yapı, yaklaşık 13x11x4 m ebatlarındadır (Res. 11). Yapının çevresinde bulunan çok sayıdaki zeytinyağı işlikleri, buranın bir çiftlik evi olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Çiftlik evinin hemen önündeki alan, teraslanarak tarım yapmaya uygun hale getirilmiştir. Mimari özellikler göz önüne alındığında, bu yerleşmenin Roma-Geç Roma Dönemi'ne ait olduğunu söylemek mümkündür.

Silifke'nin yaklaşık 20 km kuzeybatısındaki Gedikpınarı Köyü'nde tespit ettiğimiz yuvarlak bir sunak üzerinde (Şahin 2007a), girland taşıyıcı olarak sağa bakan kartal kabartması; kartalın sağında ve solunda ise üzüm çelenkleri bulunmaktadır (Res. 12). Kartalın hemen üzerindeki silmede yer alan adak yazıtında, sunağın ürünlerin koruyucusu *Zeus Epikarpios*'a (Cook 1965: 1186 vd.) ve *Thiasos* (Aneziri 2003: passim; Merkelbach 1988: 15) olarak adlandırılan, tanrı Dionysos'un kült derneğine adandığı anlaşılmaktadır. Adağı yapan

⁹ Bölgedeki polygonal taş örgülü duvarlar ve tarihlendirilmeleri ile ilgili bkz. Tırpan 1994: passim; Tırpan-Söğüt 1998: 166 vd.

Sextus Firmius Fronto'nun *Demiourgos*¹⁰ unvanını taşıması, kendisinin ekonomik güce sahip ve elit bir tabakaya mensup olduğunu göstermektedir. Gedikpınarı Köyü'ne en yakın antik kent, Silifke'nin yaklaşık 30 km kuzeyindeki Diokaisareia'dır. Bu durum, Sextus Firmius Fronto'nun, Diokaisareia kentinde *Demiourgos*'luk görevini yapmış olabileceğini akla getirmektedir. Diokaisareia antik kentinden, biri Appianus Antoninus'un¹¹ diğeri de Appianus Antoninus ve Publius Aelius Tiberius Quintillianus'un¹² birlikte onurlandırıldığı iki yazıt bilinmektedir. Gedikpınarı Köyü ve çevresinde yapılan araştırmalarda, köy arazisi içerisinde Roma-Erken Bizans Dönemi'ne ait konut kalıntıları, işlikler ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan yaklaşık 300 m uzunluğunda bir tarım arazisi saptanmıştır (Res. 11). Tarım arazisinde sürdürülen çalışmalarda, mimariye ait blok taşların sökülerek tarlanın etrafına atıldığı tespit edilmiştir. Söz konusu arazinin, antik dönemde de tarımsal amaçlı kullanılmış olma olasılığı büyüktür. Roma vatandaşlığına mensup zenginlerin, antik kentlerin dışında toprak ve arazilere sahip oldukları bilinmektedir. Bu veriler göz önüne alındığında, Sextus Firmius Fronto'nun yukarıda bahsedilen arazinin sahibi olduğu ve ürünlerini koruması için, söz konusu sunağı burada diktirdiği düşünülebilir.

2- Korykos Kenti Arazisi

Bölgede yaptığımız araştırmalar sırasında, Erdemli İlçesi sınırları içindeki Kızılın Köyü'nün 5,5 km güneydoğusundaki Serdöğül Mevkii'nde, 25 kadar Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen konut kalıntısı ile yerleşmenin hemen 250 m doğusunda 10 adet lahit ve kaya mezarları saptanmıştır (Res. 13). Lahit kapaklarından bazıları üzerinde, üzüm salkımı ve haç kabartmaları görülmektedir. Yerleşmenin hemen kuzeydoğusunda yer alan tepede, dikdörtgen kalker taştan bir blok üzerinde, bölgenin kült tarihine ilişkin yeni bir yazıt saptanmıştır. Beş satırdan oluşan yazıtın ilk satırından, bu yazıtın Zeus Olbios'a adanmış olduğu anlaşılmaktadır. Yazıtın geri kalan satırlarında ise Olba/Diokaisareia ve Korykion Antron'daki tapınaklar üzerinde yer alan yazıtlardan da bilinen, rahip hanedanlığına mensup Zenophanes'in ismi geçmektedir¹³. Yazıtı bu bilgiler neticesinde, M.Ö. 2.-1. yüzyıla tarihlenmek mümkündür.

¹⁰ Veligianni-Terzi 1977: passim; Rhodes 1997: 445; Dmitriev 2005: passim.

¹¹ Hicks 1891, 265, Nr. 53; IGR III, 844; Hagel-Tomaschitz 1998, Nr. OLD 9a.

¹² Hicks 1891, 265, Nr. 56; Hagel-Tomaschitz 1998, Nr. OLD 12.

¹³ Söz konusu yazıt, bu makalenin yazarı tarafından ayrıntılı bir makale olarak yayına hazırlanmaktadır.

Erdemli'nin yaklaşık 12 km kadar kuzeydoğusundaki Kayacı Köyü arazisinde bulunan Sulucin Mağarası, yaklaşık 40x20x30 m boyutlarındadır (Res. 14). 90'lı yılların ortalarında Prof. S. Durugönül tarafından da incelenen bu mağaranın duvarlarında bulunan nişler, buranın aynı zamanda bir kült yeri olarak kullanıldığını da düşündürmektedir. Bu görüşü, mağara girişinin sağında, yerden yaklaşık 7-8 m kadar yüksekte bulunan bir yazıtın varlığı da desteklemektedir¹⁴ (Res. 15). Söz konusu yazıtın ilk iki satırında, Zenophanes oğlu Teukros'un adı geçmektedir. Zenophanes oğlu Teukros adında bir rahibi, hem Korykion Antron'daki tapınağın (Cennet-Cehennem Obruğu) duvarlarındaki listede hem de Diokaisareia'daki Zeus-Olbios Tapınağı'nın Temenos duvarındaki yazıt üzerinde görmek mümkündür. Sulucin Yazıtı, Diokaisareia'daki Zeus Olbios Tapınağı'nın Temenos duvarında yer alan yazıtla, gerek soy kütük, gerekse de harf karakterleri bakımından ortak özellikler göstermektedir. Bu yazıt¹⁵ göre „ Teukros oğlu Zenophanes'in oğlu Teukros, daha önce Seleukos Nikator tarafından inşa edilen, “Zeus Olbios'un”¹⁶ çatısını onarmıştır. Sulucin Yazıtı'nda adı geçen Zenophanes oğlu Teukros'un, Korykion Antron ve Diokaisareia'daki yazıtlarda geçen aynı rahip ailesine mensup olmasından dolayı, söz konusu yazıtı M.Ö. 2-1. yüzyıllara tarihlenmek mümkün görünmektedir. Mağaranın içerisinde bulunan, çapı yaklaşık 1,50 m olan bir değirmen taşı ve günlük kullanıma ilişkin keramik parçaları, buranın kullanımının M.S. 5.-6. yüzyıllara kadar devam ettiğini göstermektedir.

Korykos'un arazisine dâhil olduğunu düşündüğümüz, Hasanaliler Köyü'ne bağlı Karadeve Mahallesi'ndeki antik köy yerleşmesi, yaklaşık 100 civarında konuttan oluşmaktadır (Res. 16). Yapıların bazılarının yanında, ambar olabileceğini tahmin ettiğimiz tek odalı mekânlar bulunmaktadır. Yerleşmeyi ikiye ayıran doğu-batı eksenli yolun sağında ve solunda, küçük tarımsal nitelikli araziler ve konutlar arasında bulunan harmanyerleri, burada zeytinyağı ve şaraptan başka, hububat tarımının da yapıldığını göstermektedir. 2007 yılı araştırmalarımız sırasında, yerleşmenin yaklaşık 1,5 km doğusunda, bölgenin kült tarihi açısından son derece önemli olan bir yazıt saptanmıştır¹⁷. Söz konusu yazıtın Hasanaliler Köyü, Gözcü Tepesi Mevkii'nde bulunan adak yazıtlarıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

¹⁴ Söz konusu yazıt Dpn. 13'teki makalenin kapsamında yayına hazırlanmaktadır.

¹⁵ Heberdey-Wilhelm 1896, Nr. 166; Hagel-Tomaschitz 1998, Nr. OLD 36.

¹⁶ Zeus Olbios tapınağında yapılan araştırmalar, tapınağın Seleukos Nikator'dan daha sonraki bir dönemde inşa edildiğini göstermiştir. Bu nedenle yazıtta geçen stıgai kavramının stoa tarzındaki bir yapının çatısını nitelendirdiği düşünülmektedir. Bkz. MacKay 1990: 2087; Durugönül 1998: 117. Tapınak en erken M.Ö. 3. yy.'ın ortalarına, yazıt ise en erken M.Ö. 2. yy.'ın ortalarına tarihlendirilmiştir. Bkz. dpn. 40.

¹⁷ Yazıt bu makalenin yazarı tarafından yayına hazırlanmaktadır.

Erdemli ilçe merkezinin Koyuncu Mahallesi'ndeki Kepir Kale (Res. 17) olarak adlandırılan ve çapı yaklaşık 200-250 m olan tepe üstü yerleşmesinde, yaklaşık 50-60 kadar konut; 7 adet odadan oluşan ve tarımsal amaçlı kullanıldığını düşündüğümüz dikdörtgen planlı bir yapı ve yaklaşık 5x6 m boyutlarında 4 adet dikdörtgen sarnıç saptanmıştır. Korykos antik kentine bağlı bir *kome* olduğunu düşündüğümüz yerleşmeyi, mimari özelliklerinden dolayı M.S. 5.-6. yüzyıllara tarihlemek mümkündür.

Erdemli'nin yaklaşık 24 km kuzeybatısında ve Küstülü Köyü'nün 3,5 km kadar doğusunda yer alan tepeüstü yerleşmesinde, yaklaşık 200-250 konut kalıntısı (Res. 18), bir adet bazilika, çok sayıda büyük hacimli sarnıç ve khamasorion tipi mezar tespit edilmiştir. Dikdörtgen planlı bir konutun lentosu üzerinde saptadığımız bir yazıt, Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmiştir. Yerleşmenin hemen yakınında, anakayanın dikdörtgen şekilde derinleştirilerek elde edilmiş yüzeyi içerisindeki kaya kabartması incelenmiştir. Kabartma, ayakta duran, sağ ellerinde mızrak, sol elleri bel hizasında kılıç tutar halde betimlenmiş üç asker; birinci ile ikinci asker arasında bir kadın büstünden meydana gelmektedir¹⁸. Yerleşmenin güney eteğinde yer alan Erken Bizans Dönemi bazilikası, Küstülü'deki iskan tarihinin son evresini temsil etmektedir. Adını henüz saptayamadığımız bu yerleşmenin arazisinin büyüklüğü ve üzerindeki konut sayısının fazlılığı nedeniyle, bir *kome* olduğunu ve antik dönemde büyük bir olasılıkla Korykos kenti arazisinde yer aldığını düşünmekteyiz. Küstülü Kale'nin 500 m kuzeyinde yer alan 4,10x5,30 m boyutlarındaki mezar yapısının (Res. 19) içerisindeki lahit teknesi üzerinde, 5 satırdan oluşan bir yazıt tespit edilmiş, ancak mezar yapısına ait blok taşların düşerek lahit teknesinin önünü kapattığından dolayı tam olarak okunamamıştır. Mezar yapısı büyük bir olasılıkla, Küstülü Kale yerleşmesinin zengin sakinlerinden birine ait olmalıdır. Mimari özellikleri ve yazıtın okunabilen kısımlarını göz önüne alarak, M.S. 3.-4. y.y'a tarihlediğimiz mezar yapısıyla birlikte, yerleşmenin Roma İmparatorluk Dönemi ile M.S. 6. yüzyıl arasında iskân gördüğünü söylemek mümkündür.

3- Korasion Yerleşmesi Arazisi

Korasion yerleşmesinin hinterlandında gerçekleştirilen çalışmalarda, Yenibahçe'de üç konuttan oluşan bir yerleşme tespit edilmiştir. Batıdaki konut 3 odalı, 2 katlı bir çiftlik evi özelliği göstermekte olup, konutun hemen kuzeydoğusunda bir işlik ve hemen arkasında ise ambar niteliği taşıyan bir

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Durugönül 1989: 48 vd, res. 43.

mekân bulunmaktadır. Yapının doğusunda, çapı yaklaşık 10 m olan bir harman yeri bulunmaktadır. Yerleşmenin hemen kuzeydoğusundaki bir yapının batı duvarı polygonal olup, duvarın geri kalan bölümleri, Geç Roma-Erken Bizans Dönemlerindeki ikinci kullanıma işaret etmektedir.

Yenibahçe Işıkhazan Çukuru yerleşmesi, 5 konut, 3 ışık ve 3 adet harmanyerinden oluşmaktadır. Yerleşmenin en kuzey noktasındaki konut, polygonal duvar örgü tekniğine sahiptir (Res. 20). Konutun hemen doğusunda, çift sıkma ve tek toplama havuzundan oluşan bir ışık mevcuttur (Res. 21). Yerleşmenin güneybatısı ve kuzeyinde birer harmanyeri bulunmaktadır. Çiftlik yapısının hemen kuzeyinde, basamaklı bir khamasorion tespit edilmiştir. Lahdin yakın çevresinde tespit etmiş olduğumuz yuvarlak mezar sunağı bu mezara ait olmalıdır. Işıkhazan Çukuru, 100 m batısından geçen Işıkkale-Sinekkale-Karakabaklı-Bademliören güzergâhına, antik bir döşeme yol vasıtası ile bağlanmaktadır.

Yenibahçe Mezgitçatağı yerleşmesi, 30 kadar dikdörtgen planlı konut, 10 adet ışık, 3 sarnıç ve 3 adet harmanyerinden oluşmaktadır (Res. 22). Yerleşmede, yazıtlı bir mezar sunağı tespit edilmiş, ancak yazıtlı kısım çok aşınmış olduğundan tam olarak okunamamıştır.

Yenibahçe Bademliören antik yerleşmesi, yaklaşık 15 konut, 2 ışık, 4 harmanyeri ve 8 sarnıçtan oluşmaktadır. Yerleşmenin en batı ucundaki yapı, üç odalı olup duvarlarının bir bölümünde, polygonal taş işçiliği izlenebilmektedir (Res. 23). Yapılardan birine ait kapı lentosu üzerinde, lobut ve kalkan kabartmaları bulunmaktadır. Yerleşmenin doğusunda, isodom duvarlara sahip yapıların varlığı tespit edilmiştir. Konutların hemen kuzeyinde, yerleşmeyi boydan boya geçen ve ortalama genişliği 2,5 m olan antik bir yol bulunmaktadır. Yerleşmenin kuzeyinde, ortalama 30 dönümlük tarım arazisi bulunmaktadır. Bu arazi, muhtemelen antik dönemde de kullanılmıştır. Bademliören'in batısından, Kümbetbeleni-Karakabaklı-Işıkkale-Aşağıdünya-Sinekkalesi antik yerleşmelerini birbirine bağlayan antik yol güzergâhı geçmektedir (Res. 24).

Yenibahçe'ye bağlı Yüksek Harman Mevkii'nde tespit ettiğimiz tarımsal nitelikli antik yerleşme, yaklaşık 5 konuttan oluşmakta ve doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Yerleşmenin en batı ucundaki konut, iki oda ve bir avludan oluşmakta olup, avlu içerisinde bir değirmen taşı bulunmaktadır¹⁹. Antik yerleşmenin hemen yakınında, çapı yaklaşık 10 m olan bir harmanyeri mevcuttur (Res. 25). Bu özelliklerinden dolayı, avlulu yapının tarımsal işlevli, bir

¹⁹ Avlulu çiftlik yapıları için bkz. Schuler 1998: passim.

çiftlik evi, yerleşmede yer alan diğer yapıların ise, bu çiftlik evine ait ağıl ve ambar olduğunu tahmin etmekteyiz.

Yenibahçe Kalecik Mevkii'nde, yaklaşık 30 m yükseklikteki ve 150 m çapındaki tepe üzerinde (Res. 26), 3x3 m boyutlarında ve gözetleme kulesi niteliğini gösteren bir yapı bulunmaktadır. Kulenin tarımsal arazileri ve kuzeyindeki vadiyi kontrol etme amacı taşıdığını düşünmekteyiz. Tepenin yamacında, dikdörtgen planlı 3-4 konut ve bir sarnıç bulunmaktadır (Res. 27). Konutların hemen karşısındaki yükseltide, yuvarlak bir sunak tespit edilmiştir.

Yenibahçe Eriklişeki (batı) Mevkii yerleşmesi, yaklaşık 3-4 konut, 3 adet işlik (Res. 29) ve 4 sarnıçtan oluşmaktadır. Yerleşmenin doğusunda ve batısında birer harmanyeri bulunmaktadır. Batı noktasındaki bir yapının, batı duvarının yaklaşık 6 m uzunluğundaki bölümünde, polygonal taş dizilimi izlenebilmektedir (Res 28). Yerleşmenin yaklaşık 500 m doğusunda yer alan Eriklişeki (doğu) yerleşmesi ise, 6-7 konuttan oluşmakta olup, doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Yerleşmedeki tahribattan dolayı, konutların planları pek belirgin olmamakla birlikte, batı noktasındaki mekânın içerisinde bir değirmen taşı tespit edilmiştir (Res. 30). İşliklere ait pres ağırlıkları, devşirme malzeme olarak, yerleşmedeki bazı duvarların örgüsünde kullanılmıştır. Bu duvarlar, işliklerden daha sonraki bir döneme ait olmalıdır. Yerleşmenin sınırları içerisinde, Geç Roma-Erken Bizans Dönemlerine ait olabilecek iki khamasorion tespit edilmiştir.

Bu bölgedeki diğer bir antik yerleşme ise, Karakabaklı'nın 1,5 km güneydoğusundaki Konuröküz Mevkii'dir (Res. 31). Doğu-batı yönünde uzanan ve 10 kadar konut ile 6 adet harmanyerinden (Res. 32) oluşan yerleşmede, yapı duvarlarının ilk iki sırasında iri blok taşlar kullanılmakla birlikte, üst sıraları daha sonraki dönemlerde –büyük olasılıkla Erken Bizans Dönemi'nde– oluşturulmuştur. Yerleşmede, konutlardan bağımsız olarak büyük dikdörtgen blok taşlarla inşa edilen bir işlik bulunmaktadır.

Silifke'nin yaklaşık 10 km kuzeydoğusunda ve Karadedeli Köyü'nün 9 km kuzeybatısında bulunan Kümbetbeleni Mevkii'nde 250 kadar yapı kalıntısı (Res. 33), 30 sarnıç ve Erken Bizans Dönemi'ne ait bir bazilika saptanmıştır. Yerleşmenin yamacında Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenebilecek olan mezar yapıları bulunmaktadır (Res. 34). Yerleşmede, biri kapı lentosunda, diğeri yuvarlak bir sunak üzerinde bulunan ve M.S. 1-2. yüzyıla tarihlenen, mezar yazıtları tespit edilmiştir.

Kümbetbeleni'nin 300 m güneydoğusunda, Arakçikalesi olarak adlandırılan kare planlı anıtsal bir mezar anıtının varlığını saptadık (Res. 35). Alınlığın hemen altında bulunan şimşek demeti, bölgedeki Zeus Kültü'nün tapınımını göstermesi bakımından önem arz etmektedir. 2005 yılında tespit ettiğimiz Arakçikalesi Mezar Anıtı, 2006 yılında tekrar incelenmiş ve buranın bir yıl içerisinde kaçak kazılar sonucu daha fazla tahribata maruz kaldığı anlaşılmıştır. Yerel bir beye ait olduğunu düşündüğümüz mezar evinin içerisinde yaptığımız incelemelerde, kaçak kazılar sonucu bir bölümü ortaya çıkarılan Tympanon bloğunun üzerindeki kalkan kabartması tespit edilmiştir. Bu kalkan kabartması, Demircili'deki anıt mezarlarda²⁰ yer alan örneklerle büyük oranda benzeşmektedir. Literatürde "Olba Sembolleri" olarak adlandırılan kalkan, Herakles Lobutu ve şimşek demeti gibi kabartmaların, Göksu ile Lamos nehirleri arasında kalan "Olba yayılım alanı" içerisindeki antik yerleşmelerde, birçok çiftlik yapısı, kule (Durugönül 1998: 11-94) ve konutların kapı lentoları üzerinde yer aldığı bilinmektedir. Ancak yaptığımız araştırmalarda bu sembollerden Zeus'u betimleyen şimşek demetinin, gerek Arakçikalesi Mezar Anıtı'nda gerekse Demircili mezar anıtlarında da kullanıldığını tespit ettik. Bu nedenle Dağlık Kilikia'da, Zeus'a ait şimşek demeti betimlerinin yer aldığı öğeleri artık, kule, lento ve işliklerle sınırlamanın eksik kalacağı ve bu sınıflamaya mezar evi ile mezar anıtlarını da eklenmesinin gerektiği ortaya çıkmıştır.

Karadedeli Köyü'nün 8 km kuzeyinde Kültesir (Germeli) Mevkii'nde saptanan antik yerleşme, yaklaşık 10 kadar dikdörtgen planlı konuttan meydana gelmektedir. Konutların çevresinde zeytinyağı-şarap işlikleri (Res. 36), bunlara ait pres ağırlıkları ve yakın çevrelerinde 6 sarnıç bulunmaktadır. Bu işliklerin bir tanesinin kuzey duvarında bir phallos kabartması bulunmaktadır. Yerleşmenin 200 m batısında bir khamasorion'a ait lahit kapağı üzerinde çelenk ve üzüm kabartmasının varlığı tespit edilmiştir. Üzüm ve çelenk kabartmasının arasındaki, dört satırlık eski yunanca yazıttan, adı tahribattan dolayı okunamayan bir kişinin bu mezarı kardeşi için yaptırdığı anlaşılmaktadır. Yazıt, harf karakterlerinden dolayı M.S. 5. yüzyıla tarihlenmiştir.

Kültesir Mevkii'nin 3 km güneybatısında bulunan Harnuplu Çukur Mevkii'ndeki yerleşme, kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Yerleşme üzerinde 6-7 konut saptanmıştır (Res. 37). Konutların hemen yakınında, işlikler bulunmaktadır. İşliklerden bir tanesinin etrafı duvarlarla çevrilmiş

²⁰ Machatschek 1974: 251-261; Berns 2003: 84 vd, 113-117.

olup, antik dönemde muhtemelen üzeri kapalı bir çalışma mekânı şeklinde düzenlenmiştir. Yerleşmenin güneybatı noktasındaki yapı, yerleşmedeki diğer konutlara göre daha büyük olmakla birlikte, üç odadan oluşmaktadır. Giriş kapısının hemen yanında bir ışık bulunmaktadır. Yerleşmenin kuzeyinde ise, tonozlu bir mezar saptanmıştır. Tonozun kilit taşı üzerinde haç kabartması bulunmaktadır. Harnuplu çukur yerleşmesin 200 m doğusunda, kısmen takip edilebilen ve kuzeye doğru yönelen antik bir döşeme yol bulunmaktadır. Bu yol büyük bir olasılıkla, buranın kuzeydoğusunda bulunan Kültesir Mevkii yerleşmesine gidiyor olmalıdır.

Kültesir Mevkii'nin yaklaşık 1 km batısındaki Yükseksin Mevkii'nde ise 5-6 konut ve 3 adet ışikten meydana gelen, Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'ne ait küçük bir antik yerleşme tespit edilmiştir. Yerleşme üzerinde ayrıca, girlandlı bir lahit teknesi bulunmaktadır (Res. 38). Lahdin ön yüzünde bir erkek ve bir kadın kabartması yer almaktadır. Girland taşıyıcı olarak öküz başı motifi kullanılmıştır.

Kültesir Mevkii'nin yaklaşık olarak 1 km kadar kuzeybatısındaki Duvararası Mevkii'nde, 15-20 kadar konuttan meydana gelen antik bir yerleşme saptanmıştır. Konutların kapı lentoları üzerinde "Olba Sembolleri" olarak adlandırılan kabartmalar bulunmaktadır. Kapı 1 üzerinde: çelenk ve lobut kabartması (Res. 39); Kapı 2: kerykeion ve şimşek demeti (Res. 40); Kapı 3: lobut, kerykeion, şimşek demeti ve kılıç ile kalkan kabartması (Res. 41); Kapı 4: üzüm, kerykion ve balta(?) (Res. 42); Kapı 5: phallos ve lobut kabartmaları mevcuttur (Res.43). Yerleşmedeki yapıların duvarları, polygonal ve isodom sistemde oluşturulmuştur (Res.44). Yapıların hemen yakınında ise ışıklar bulunmaktadır. M.S. 3.-4. yüzyıla tarihlediğimiz yazıtlı iki yuvarlak sunakla birlikte, söz konusu yerleşmenin Geç Hellenistik-Geç Roma Dönemleri arasında iskân edildiğini düşünmekteyiz.

Karadedeli Köyü'nün 3 km kuzeyinde bulunan Bağlıçukur Mevkii'nde, 5-7 konut ve şarap ışıklarından oluşan bir yerleşme saptanmıştır. Yerleşmenin 300 m doğusunda, yaklaşık 15x20 m boyutlarında, 4-5 odadan meydana gelen ve çiftlik yapısı olduğunu düşündüğümüz bir yapı bulunmaktadır (Res. 45). Kısmen polygonal duvar örgüsü izlenebilen yapının, giriş kapısı doğuya bakmaktadır. Doğu duvarının köşesinde, yerden yaklaşık 1 m yükseklikteki büyük bir blok taş üzerinde, phallos kabartması bulunmaktadır (Res. 46). Yapının etrafında şarap-zeytinyağı ışıkları ve değirmen taşları tespit edilmiştir.

Bağlıçukur yerleşmesinin 1,5 km kadar doğusunda ise Geç Roma-Erken Bizans Dönemlerine ait 30 kadar konut ve 3 adet şarap işliğinden oluşan bir yerleşme tespit edilmiştir. Yerleşmedeki bazı yapıların duvarlarının yüksekliği yaklaşık 2 m civarında olup, yer yer isodom duvar örgüsü takip edilebilmektedir. Bu duvarların bir bölümü, Erken Bizans Dönemi'nde, mevcut isodom duvarlardan yararlanılarak, üzerlerine ek duvarlar inşa edilmiştir.

Karadedeli'nin 2 km kuzeybatısında bulunan Bayamlıören Mevkii'ndeki antik yerleşme, 30 kadar konut ve 8 adet şarap-zeytinyağı işliğinden oluşmaktadır (Res. 47). Yerleşmede 4 adet sarnıç bulunmaktadır. Yapılar isodom duvar örgü tekniğiyle oluşturulmuş olmakla birlikte, işliklerde kullanılan bazı pres ağırlıkları, muhtemelen Geç Roma Dönemi ve sonrasında inşa edilen bazı konutların duvarlarında kullanılmıştır. Yerleşmedeki bir konutun içerisinde değirmen taşı bulunmaktadır. Yerleşmede üzerleri kapatılarak çalışma mekânı haline getirilmiş olan işlikler mevcuttur. Bir kapı lentosuna ait olduğunu düşündüğümüz dikdörtgen blok taş üzerinde, kılıç ve kalkan kabartması bulunmaktadır (Res. 48). Bu yerleşmenin yaklaşık 3 km kuzeyinde ise, 4x7 m boyutlarında bir çiftlik evi bulunmaktadır. Yapının duvarı isodom taş örgü tekniğiyle oluşturulmuş olup, iki dikdörtgen blok üzerinde çelenk motifi yer almaktadır. Şarap işlikleri ve değirmen taşları ise, yapının hemen yakın çevresinde bulunmaktadır.

Bayamlıören-Dilektaş-Bağlıçukur-Kocabeyli yerleşmeleri, genişliği 1,40-1,60 m arasında değişen, yaklaşık 3 km'lik Antik Dönem'e ait döşeme bir yol ile birbirine bağlanmaktadır.

Karadedeli'ye bağlı Murt Boğazı antik yerleşmesi 5-6 konuttan oluşmaktadır (Res. 49). Yerleşmenin doğu ucundaki yapı, iki katlı bir çiftlik yapısı özelliğini göstermektedir. Yapı içerisinde ana kayadan yararlanılarak yapılmış bir adet şarap-zeytinyağı işliği, değirmen taşı ve toplama havuzu bulunmaktadır (Res. 50). Yerleşmenin hemen batısında, anayolun kenarında çapı yaklaşık 15 m olan bir harman yeri mevcuttur. Yerleşmedeki bazı konutların duvarının temel seviyesinde, polygonal taş işçiliği izlenebilmektedir. Yapıların duvar örgüsü ve yüzeyde tespit edilen M.S. 5.-6. yüzyıla ait keramikler, yerleşmenin ikiden fazla evrede iskân edildiğini göstermektedir. Murt Boğazı'nın hemen yakınındaki Ömercioğlu yerleşmesi ise 3-4 adet konuttan ve harmanyerinden oluşmaktadır. Yerleşmedeki işliklerden bir tanesi çift sıkma havuzludur (Res. 51).

Karadedeli'ye bağlı Yonuzlu yerleşmesi kuzey-güney doğrultusunda uzanmakta olup, yerleşmenin kuzeyindeki yapılar isodom duvar örgüsü özelliğini göstermektedir. Ancak bazı yapıların temel seviyesinden 1 m yükseğe kadar olan bölümlerinde, polygonal duvar yapısı kısmen de olsa izlenebilmektedir (Res. 52). Yerleşmenin kapı lentosu üzerinde lobut, şimşek demeti ve phallos kabartması bulunmaktadır (Res. 53). Yüzeyde ise, az sayıda Roma keramiği görülmüştür. Tüm veriler dikkate alındığında, yerleşmenin Geç Hellenistik Dönem'den itibaren, Erken Bizans Dönemi'ne kadar iskân edildiğini söylemek mümkündür.

Karadedeli'ye bağlı Veledli Boğaz Mevkii'ndeki antik yerleşme, yaklaşık 15 konuttan oluşmakta olup, yerleşmenin doğusundaki konutlarda isodom duvar tekniği izlenebilmektedir. Konutlardan bir tanesinin kapı lentosu üzerinde haç kabartması bulunmaktadır (Res. 54). Yerleşmenin güneydoğusunda tarıma elverişli araziler ve bunların hemen yakınında, çapı yaklaşık 15 m olan bir harmanyeri mevcuttur.

Sakızlak yerleşmesi, Karadedeli'nin yaklaşık 5 km kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Yerleşme 10 kadar tarımsal nitelikli konuttan meydana gelmektedir. Konutların hemen yanlarında işlikler mevcuttur (Res. 55). Duvar örgü tekniği olarak isodom başta olmak üzere, yerleşmenin doğusunda Erken Bizans Dönemi duvar yapısı gözlemlenmiştir. Yerleşmenin doğu bölümündeki harmanyerinin ortasında bir adet şarap işliği bulunmaktadır.

Karadedeli'ye bağlı Teynelli Mevkii antik yerleşmesi yaklaşık 10 konuttan oluşmaktadır. En batı uçtaki yapının mimarisi, buranın iki katlı ve üç odalı bir çiftlik evi olduğu izlenimini vermektedir. Yapının içerisinde şarap-zeytinyağı işliği bulunmaktadır (Res. 56). Yerleşmenin içinden geçen antik sokak, yerleşmeyi doğu-batı olmak üzere ikiye ayırmaktadır.

Türkmenuşağı'na bağlı Kızılören (Eyice 1978: 121) antik yerleşmesi üzerinde 40-50 kadar konut bulunmaktadır. Yerleşmede tek bir yapının köşe duvarında polygonal duvar örgü tekniği gözlemlenmiştir (Res. 57). Diğer yapıların duvarları ise; küçük, düzgün kesme taş döşemesiyle oluşturulmuştur. Bazı yapıların kemerleri hâlâ izlenebilir durumdadır. Yerleşmenin batısında, teraslanarak elde edilmiş tarımsal araziler bulunmaktadır. Muhtemelen Geç Roma Dönemi'ne ait olan bir işliğin kısa köşelerini çevreleyen duvar yapısının özellikleri, buranın Erken Bizans Dönemi'nde de kullanıldığını göstermektedir. Yerleşmenin ortasından geçen ve yaklaşık 0,90-1,10 m genişliğinde olan antik bir sokağın kalıntılarını izlemek mümkündür.

4- Olba-Diokaisareia Antik Kentleri Arazisi

Bölgenin yerleşim tarihini aydınlatmaya yönelik gerçekleştirdiğimiz çalışmalar sırasında, Olba'nın 1,5 km güneyinde Kavmil Ali'nin Kilise olarak adlandırılan yerleşme saptadık. Yerleşme merkezinde, dikdörtgen planlı, 2 katlı ve isodom taş tekniği ile inşa edilmiş olan bir çiftlik yapısı bulunmaktadır²¹ (Res. 58). Yapının içersindeki 3-4 oda kapı girişleriyle birbirine açılmaktadır. Yapının hemen batısındaki tarımsal amaçlı arazide iki adet zeytinyağı-şarap işliği (Res. 59); 20 m güneyinde ise, beş küçük boyutlu konut bulunmaktadır. Çiftlik evini ve konutları Roma İmparatorluk-Erken Bizans Dönemleri arasına tarihlenmek mümkün gözükmemektedir.

Uğuralanı Köyü içerisinde yaptığımız çalışmalar sırasında, dikdörtgen bir blok taş üzerinde, iki satırlık onurlandırma yazıtı tespit edilmiştir. Yazıtın ikinci ve üçüncü satırının tahribata uğramış olmasından dolayı, meclis ve halk tarafından onurlandırılan kişinin adı okunamamakla birlikte, yazıtı M.S. 3.-4. yüzyıla tarihlenmek mümkündür. Aynı köy içerisinde, Höyük olarak adlandırılan tepenin doğu yamacında, kaçak kazı sonucu, dikdörtgen bir kalker blok taş açığa çıkarılmıştır. Üç satırdan oluşan onurlandırma yazıtında, yazıtlı kısmın tahribata uğramış olmasından dolayı, halk ve meclis tarafından onurlandırılan kişinin adı okunamamaktadır. Olba antik kentinin yaklaşık 2 km güneyindeki Karahüseyin Alanı Mevkii'nde, anakaya üzerinde kalkan, hilal²² ve şimşek demeti kabartmaları yer almaktadır.

İmamlı'nın 3 km güneyinde yer alan Güvercinlik Mevkii'ndeki yerleşme üzerinde, 30 kadar dikdörtgen planlı konut bulunmaktadır. Konutlardan bir tanesine ait kapı lentosu üzerinde, lobut ve phallos kabartmaları tespit edilmiştir (Res. 60). Diğer bir konutun kapı lentosu üzerinde ise, haç kabartması bulunmaktadır. Konutların hemen yanlarında işlikler ve değirmen taşları mevcuttur. Yerleşme merkezinin dışında ise, bir adet tonozlu mezar tespit edilmiştir. M.S. 3.-4. yüzyıla tarihlendirilen dört sunak üzerindeki mezar yazıtlarıyla birlikte, yerleşmenin Geç Hellenistik-Geç Roma Dönemleri arasında iskân gördüğü düşünülmektedir.

Uzuncaburç Yanıkköy Mevkii'nde bulunan ve Roma Dönemi'ne ait 10-15 konuttan oluşan antik yerleşme, doğu-batı yönünde uzanmaktadır (Res. 61). Yerleşmenin güneybatısında, çiftlik yapısı olduğunu düşündüğümüz, üç

²¹ Aydınoglu 1999: 159=Olba Villa Rustica'sı. Aynı makale kapsamında: s. 156 Keşlitürkmenli Villa Rustica'sı=Hild-Hellenkemper 1990: 299 vd; s. 158 Gökale Villa Rustica'sı=Hild-Hellenkemper 1990: 260; s. 159 Uçayak Villa Rustica'sı= Çet Tepe, Hellenkemper-Hild 1986: 89-92= Çet Tepe, Hild-Hellenkemper 1990:225.

²² Şahin 2007b: 116'da yanlışlıkla kerykeion olarak adlandırılmıştır.

odalı ve avlulu bir yapı tespit edilmiştir (Res. 62). Yerleşmenin doğu noktasında 6-7 adet işlik bulunmaktadır. Konutlar arasında doğu-batı ekseninde uzanan sokaklar mevcuttur. Yerleşmenin doğusunda, batısında ve kuzeyinde olmak üzere, 4 adet harmanyeri tespit edilmiştir. Çiftlik yapısının hemen doğu duvarı önündeki blok taş üzerinde, iki adet sülün arasında bir krater kabartması bulunmaktadır. Yerleşmede ayrıca, dört satır yazıtlı, yuvarlak bir mezar sunağı tespit edilmiştir. Yazıtı M.S. 3.-4. yüzyıla tarihlenmek mümkündür.

Çaltıbozkır'da yapılan araştırmalar sonucunda, İnsanlı Mevkii'nde (Hild-Hellenkemper 1998: 230), doğu- batı yönünde uzanan ve yaklaşık 15 konuttan meydana gelen antik bir yerleşme tespit edilmiştir (Res. 63). Yerleşmenin en batı noktasında apsisi ayakta olan bir bazilika bulunmaktadır (Res. 64). Yerleşmenin doğu ve batı noktalarında harmanyerleri mevcuttur. Şarap ve zeytinyağı işlikleri, yerleşmenin 500 m kuzeyinde bulunmaktadır. Yerleşmenin içerisinde doğu-batı ve kuzey-güney ekseninde, konutların arasından geçen antik sokaklar mevcuttur. Elde ettiğimiz bu verilerden yola çıkarak, yerleşmeyi Geç Roma-Erken Bizans Dönemleri'ne tarihlenmek mümkündür.

Yeğenli Kurşun Kalesi Mevkii'ndeki antik yerleşme, yaklaşık 20 konuttan oluşmaktadır. Yerleşmenin hemen kuzeybatı ucunda yer alan ve bir "*tapınak*" olduğu düşünülen (Durugönül 2002: 157) yapı incelenmiştir (Res. 65). Yapının bugünkü yüksekliği yaklaşık 13 m civarındadır. "*Tapınak*" *cella*'nın doğu duvarında bulunan iki adet niş ve mimari özelliklerinden dolayı *Erken Roma İmparatorluk Dönemi*'ne tarihlendirilmiştir (Durugönül 2002: 157 vd.). Yapının hemen önünde, parçalı halde sütun tamburları ve kaideleri bulunmaktadır. Yerleşmede tespit etmiş olduğumuz iki inşa-adak yazıtı, bu "*tapınak*" ile ilgili olup, M.Ö. 1.-M.S. 1. yüzyıla tarihlenmiştir²³. Yerleşmedeki yapılarda, polygonal ve isodom duvar örgüleri rahatlıkla izlenebilmektedir. Yapıların hemen batısında, bir harmanyeri, kuzeyinde ise zeytinyağı-şarap işlikleri bulunmaktadır. Yerleşmeyi bu veriler sonucunda Geç Hellenistik-Roma İmparatorluk arasındaki döneme tarihlenmenin doğru olacağı kanısındayız.

Yerleşmenin yaklaşık 300 m kuzeyinde, Karyağdı Vadisi'nin karşısındaki tepenin yamacında, iki katlı bir Roma evi tespit edilmiştir. Yapı isodom duvar örgüsüne sahiptir (Res. 66). Giriş kapısı doğuda olup, pencereleri güneye bakmaktadır. Yapının sırt bölümü ise ana kayanın düzleştirilmesiyle elde

²³ Kurşun Kalesi Yerleşmesi ve burada tespit edilmiş olan iki yazıt yayına hazırlanmaktadır.

edilmiştir. Yapının iç mekânlarında bulunan kemerler, bu yapının iki katlı olduğunu göstermektedir. Her iki kattaki odalar, kapı girişleriyle birbirine bağlanmaktadır. Yerel bir yöneticiye ait olduğunu düşündüğümüz yapının hemen üzerindeki düzlük alanda, sarnıçlar ve işlikler bulunmaktadır. İşlik olduğunu düşündüğümüz bir yapının duvarında kanatlı, kuyruklu ve ayaklı bir phallos kabartması bulunmaktadır (Res. 67). Bildiğimiz kadarıyla, bu kabartma bölgede ünik bir buluntudur. Tepenin hemen üzerindeki düzlük alanda, bir kaya kabartmasını inceleme fırsatı bulduk. Kabartma, ayakta duran bir erkeği tasvir etmektedir. Sağ yanında, bel hizasında ise, bir kartal kabartması bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar, kartal betiminden ve erkeğin üst kısmının çıplak olmasından yola çıkarak, kabartmayı Zeus olarak nitelendirmektedirler²⁴. Kabartmadaki erkek figürünün sağ omzunun üst köşesinde yer alan ve beş satırdan oluşan yazıt, kaya yüzeyinin doğal tahribat sonucu çok fazla yıpranmış olmasından dolayı okunamamaktadır. Ancak yine de, kaya kabartması ve yazıtın, evin sahibi olan yönetici tarafından yaptırılmış olma olasılığı düşünülebilir.

Karyağdı Vadisi nehir yatağında sürdürülen araştırmalarda, dikdörtgen bir sunak üzerinde keryekeion kabartması tespit edilmiştir.

İmamlı'ya bağlı Kızılekinlik Mevkii'ndeki antik yerleşme, yaklaşık 10 adet konuttan oluşmakta olup doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Yerleşmenin doğu noktasında, 25x9,70 m boyutlarında, doğu-batı eksenli, dört mekândan oluşan ve çiftlik evi olduğunu düşündüğümüz bir yapı bulunmaktadır (Res. 68). Yapının duvar örgüsü isodom düzendedir ve batıdaki odada bir adet işlik mevcuttur (Res. 69). Yapıya batıdan ve kuzeyden olmak üzere, iki yönden giriş yapılabilir. Yerleşme üzerinde ve çiftlik yapısı içerisinde, Roma Dönemi'ne ait keramikler görülmüştür. Çiftlik yapısının yaklaşık 100 m kuzeydoğusunda, ikişer mekânlı Geç Roma-Erken Bizans Dönemi konutları ve bunlara ait işlikler; 200 m güneybatısında ise, yaklaşık 15 konut tespit edilmiştir. Yapıların yakın çevresinde, şarap işlikleri bulunmakla birlikte, bazı yapılarda polygonal duvar örgüsü izlenebilmektedir (Res. 70). Genişliği yaklaşık 1,30 m olan antik sokak, yerleşmeyi dik olarak kesmektedir.

İmamlı, Kadir Ayvalı Tarlası Mevkii'nde yapılan araştırmalarda, 5-6 konut ve 4 işlikten meydana gelen bir yamaç yerleşmesi saptanmıştır. Yerleşmenin güney noktasında, çapı yaklaşık 10 m olan bir harmanyeri bulunmaktadır. Harmanyerinin hemen yanındaki konutun kapı lentosu üzerinde, iki kalcan arasında sunak kabartması mevcuttur (Res. 71). Yerleşmenin güney

²⁴ Durugönül 1997: 285 (İsmaillikale); Durugönül 1999: 119'da yazıtta değinilmemiştir.

eteklerinde, teraslama yöntemiyle elde edilen tarımsal nitelikli araziler ve ışıklar bulunmaktadır (Res. 72).

İmamlı'ya bağlı Ayvalı (Yağmur) Tepesi antik yerleşmesi, yaklaşık 10-12 adet konuttan ve 4 ışikten oluşmaktadır (Res. 73). Yerleşmenin doğusunda dikdörtgen planlı bir yapı ve iki adet harmanyeri bulunmaktadır. Yapının hemen kuzeybatısındaki kapı lentoları üzerinde, lobut, kılıç-kalkan, şimşek demeti, balta(?) ve başak(?) kabartmaları mevcuttur (Res. 74). Yerleşmenin hemen ortasında, yaklaşık 10x6 m boyutlarında, iki kemerli bir yapı tespit edilmiş, fakat niteliği tam olarak anlaşılamamıştır.

İmamlı-Ahatlı Mevkii'ndeki çiftlik yerleşmesi, 15x7 m boyutlarında bir çiftlik yapısı ve 5 adet konuttan oluşmaktadır. Yapıların hemen yanlarında ışıklar bulunmaktadır. Çiftlik yapısının kapı lentosu üzerinde lobut, şimşek demeti ve keryeion kabartması yer almaktadır (Res. 75). Yapı 3-4 odadan oluşmakta ve duvar yapısının bir bölümünde polygonal taş işçiliği izlenebilmektedir. Doğusunda ise, bir kapı lentosuna ait olduğunu düşündüğümüz dikdörtgen blok üzerinde, ikinci bir lobut kabartmasının varlığı saptanmıştır. İki harmanyerini de bünyesinde barındıran yerleşme, antik bir çiftlik özelliği taşımaktadır. Yerleşmeyi, kullanılan duvar örgü teknikleri ve tespit edilen Roma Dönemi keramiklerinin özellikleri doğrultusunda, Geç Hellenistik-Geç Roma Dönemlerine tarihlemek mümkündür.

Uzuncaburç'un Zeyneli Mevkii yerleşmesi, yaklaşık 10-12 konuttan oluşmakta olup doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Yerleşmenin en batı noktasındaki konutun kapı lentosu üzerinde, bir haç ve hacin altında tek satır halinde bir yazıt bulunmaktadır. Diğer bir yapının kapı lentosu üzerinde ise, üzüm salkımı kabartmaları yer almaktadır. Yapılarda polygonal duvarlar izlenebilmektedir. Yerleşmenin kuzeydoğusunda, bir adet harmanyeri ve Roma Dönemi'ne ait keramikler saptanmıştır.

Olba'nın yaklaşık olarak 7 km güneyinde yer alan Keçiliköy yerleşmesi²⁵ yaklaşık 10-12 konuttan oluşmaktadır. Yerleşme merkezinin hemen güneydoğusunda bir adet ışık tespit edilmiştir (Res. 76). Şarap işliğinin uzun ve kısa duvarları üzerinde boğa, üç tane şimşek demeti, kartal, balık, kanatlı bir keryeion, keçi, krater(?), phallos ve ellerini iki yana açmış bir erkek kabartması bulunmaktadır (Res. 77). Işıklar üzerinde yer alan bu yoğunlukta bir kompozisyon, bildiğimiz kadarıyla bölgede bugüne değin rastlanmamış tek örnektir. Ayrıca işliğin hemen yakınındaki bir kaya kütlesi üzerinde,

²⁵ Bu yerleşme yeri, M. H. Sayar tarafından 2004 yılında görülerek Derbent Mevkii adıyla belgelenmiştir ve yayına hazırlanmaktadır, bkz. Sayar 2006: 3.

elinde mızrak bulunan avcı ve onun hemen sağında bir keçi kabartması tespit edilmiştir. Yerleşmenin kuzeybatısında ve güneydoğusunda olmak üzere 2 harmanyeri bulunmaktadır. Bir çiftlik kompleksi olduğunu düşündüğümüz yerleşmeye, üzerindeki diğer yapı kalıntılarının mimarisinden de anlaşıldığı gibi, Geç Hellenistik Dönem'den itibaren yerleşime sahne olmuş ve Geç Roma-Erken Bizans Dönemlerine kadar iskânı devam etmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Prehistorik Dönemler'den itibaren yerleşime sahne olmuş olan Dağlık Kilikia Bölgesi, özellikle Hellenistik Dönem itibarıyla şehirleşmeye başlamıştır. I.Seleukos Nikator, M.Ö. 296 ile 280 yılları arasında, Holmoi (=Taşucu) sakinlerini bugünkü Silifke ilçe merkezine naklederek, Göksu kıyısındaki Seleukeia'yı kurmuştur²⁶. Olba'daki Rahip Hanedanlığı, Seleukos Krallığı'nın siyasal yönetimi altında, "*dinsel ve tarımsal faaliyetleri*" açısından bağımsız olan varlıklarını (Houwink ten Cate 1965: 34; MacKay 1968: 73 vd.), İmparator Vespasianus'un M.S. 72 yılında, Kilikia Bölgesi'ni eyaletleştirmesine kadar sürdürmüştür.

Kilikia Bölgesi, başlıca ticaret yolları üzerinde bulunmasından ve bölgenin, Akdenize kıyısı olmasının jeopolitik-stratejik öneminden dolayı, Ptolemaios ve Seleukoslar arasında çıkar çatışmalarına neden olmuş ve bu iki güç arasında, üç Suriye Savaşı boyunca el değiştirmiştir. III. Suriye Savaşı (M.Ö. 246-241) sonunda ise, Kilikia uzun bir süre Ptolemaioslar'ın kontrolü altına girmiş (Hölbl 1994: 42) ve III. Antiokhos, ancak V. Suriye Savaşı (M.Ö. 202-200) sonunda Kilikia topraklarını yeniden Seleukosların egemenliğine katabilmiştir²⁷. Bugün Erdemli ilçe sınırları içerisinde bulunan Korykos antik kenti (Hild-Hellenkemper 1990: 315-320), III. Antiokhos'un M.Ö. 197 yılında, Ptolemaioslar'dan geri aldığı kentler arasında sayılmaktadır (Livius XXXVIII, 38, 9; Boffo 1985: 45). Korykos bundan sonraki yüzyıllarda, yaklaşık 5 km doğusunda bulunan Elaiussa antik kenti ile girdiği rekabet sonucunda, önemini yitirmiş ve buranın bir *kome*'si haline gelmiştir (Stadiasmos 482; Kirsten 1973: 362). M.S. 260 yılında, Sasani kralı I. Şapur'un Kilikia kentlerini yağmalamasının ardından, Korykos yeniden toparlanmış ve M.S. 4. yy.'ın başlarından itibaren eski gücüne ve önemine kavuşmuştur. Bu yüzyıl itibarıyla, Korykos'un hinterlandındaki tarımsal nitelikli yerleşmelerin sayısında da bir artışın olduğu gözlenmektedir. Özellikle Verev Deresi'nin doğusunda

²⁶ "Ὀλλομοί, ὅπου οἱ νῦν Σελευκεῖς μετακίσθησαν, Strabon, XIV, 5, 4; Sayar 1999: 125.

²⁷ Polybios, XVIII, 39, 3; Errington 1989: 271-278; Hölbl 1994: 123.

ve batısında, Geç Roma İmparatorluk Dönemi'nden M.S. 6. yüzyıl arasında yerleşme sayısında önemli bir artış bulunmaktadır.

Silifke'nin 16 km doğusunda ve Kalykadnos Nehri deltasının doğu biti-mindeki derin bir koyda yer alan Korasion (=Susanoglu) yerleşmesinin (Hild-Hellenkemper 1990: 311-312) kuruluşu da bu döneme rastlamaktadır. Kuruluş ile ilgili tek bilgi, İmparator Valentinian, Valens ve Gratianus Dönemi'ne (M.S. 367-375) tarihlenen yazıta dayanmaktadır²⁸. Yazıta göre, dönemin Isauria valisi Flavius Uranius, Korasion antik kentini "ıssız ve daha önce yerleşilmemiş" bir alanda kurmuştur. Korasion, antik dönem boyunca *polis* statüsüne ulaşamamış ve Seleukeia ad Calycadnum kentinin *territorium*'unda, *kome* halinde gelişimini sürdürmüştür (Hild-Hellenkemper 1990: 311). Ancak, yaklaşık 100 m genişliğinde ve kıyı şeridinden yaklaşık 300 m içeriye kadar giren koyun, karayla birleştiği noktadan itibaren, Roma Dönemi'ne ait yerleşmelerin varlığı, Korasion'un hinterlandının, M.S. 4. yüzyıldan önce de iskân edildiğini göstermektedir. Korasion'un bir limana sahip olması, hinterlanddan gelen çeşitli tarımsal ürünlerin, buradan sevk edilmesini kolaylaştırmıştır. Korasion'dan kuzey-kuzeybatıya doğru ilerleyen en kestirme ve uygun yol güzergâhı, Yenibahçe vadisinden geçmektedir. Gerek limanın gerekse kuzey-güney bağlantılı yolların varlığı, Korasion'un hinterlandındaki vadi boyunca, birçok tarımsal nitelikli küçük yerleşmenin oluşmasını sağlamıştır. Mezgitçatağı, Bağlıçukur, Konuröküz, Harnupluçukur, Veledliboğaz, Sakızlak ve Teynelli antik yerleşmeleri (Tablo), bu tür tarımsal nitelikli küçük yerleşmelerdir.

Roma'nın Akdeniz egemenliği, M.Ö. 149-146 yılları arasında yapılan III. Kartaca Savaşı'nın ardından, bu bölgenin eyalet haline getirilmesiyle başlamaktadır. M.Ö. 133 yılında Pergamon Kralı III. Attalos'un topraklarını veraset yoluyla Roma'ya bırakmasının ardından, bu topraklar üzerinde M.Ö. 129 yılında Asia Eyaleti kurulmuştur²⁹. Ancak, eyaletin ilk kuruluş yıllarında Pisidia, Pamphylia ve Dağlık Kilikia, Kappadokia Kralı V. Ariarathes'e verilmiştir. Roma yönetimi, buradaki korsanlık etkinliklerinden ticari olarak zarar görmeye başlayana kadar, bu bölgelerle fazlaca ilgilenmemiştir.

²⁸ Ἐπὶ τῆς Βασιλείας τῶν δεσπότηων ἡμῶν/Ουαλεντινιανοῦ καὶ Οὐάλεντος καὶ Γρατιανοῦ/τῶν αἰώνιων Αὐγούστῶν/Φλ(αούιος) Οὐράνιος ὁ λαμπρότατος ἀρχων/τῆς Ἰσαύρων ἐπαρχίας τὸν τόπον/τοῦ Κορασίου πρίτερον ἀγνοούμενον/καὶ ἔρημον ὄντα ἐξ οἰκίων ἐπινοϊῶν/εἰς τοῦτο τὸ σχῆμα ἤγαγεν ἐκ Θεμελίων/ἅπαν τὸ ἔργον κατασκευάσας, CIG 4430; Keil-Wilhelm 1891 No. 31; Hagel-Tomaschitz 1998 No: Krs 1.

²⁹ Asia Eyaleti'nin kuruluşunu hazırlayan nedenler ve eyaletin kuruluş süreci için bkz. Daubner 2003: passim.

Roma'nın Kilikia Bölgesi'ne ilk doğrudan müdahalesi, M.Ö. 2. yüzyılın sonlarına doğru korsan sorununun artmasıyla başlamıştır. Roma Senatosu, M.Ö. 102 yılında M. Antonius³⁰ komutasındaki bir orduyu korsanlarla mücadele etmesi için görevlendirmiştir. Antonius, Atina ve Rodos'a uğrayarak, bu kentlerden yaklaşık 100 savaş gemisi topladı. Bu güçle korsanların üzerine yürüyen Antonius, yapılan savaş sonucunda, korsanların birçok gemisini ele geçirmeyi başardıysa da³¹, korsan sorununu tam anlamıyla çözümlenmemiştir. Bunun sonucunda ise Kilikia, *Provincia Militaris* haline getirilmiştir³². Bundan sonra Sula (Sayar 1999: 201), Lucius Licinius Murena³³ ve P. Servilius Vatio (Ormerod 1924: 214-219; Keyser 1997: 64-79) korsanlarla mücadeleye girişmiş, ancak kesin bir sonuç alamamışlardır.

Deniz yoluyla seyahat etmenin ve ticaret yapmanın neredeyse imkânsızlaştığı³⁴ bir dönemde, Roma Senatosu, korsan meselesini kökten bir çözüme kavuşturmak için, Gn. Pompeius Magnus'u *imperium proconsulare maius* yetkisiyle donatmıştır. Buna göre Pompeius, bütün Akdeniz'de ve karanın 50 mil içerisine kadar olan bölgelerde proconsulluk yetkisine sahip olacak, bunun yanı sıra bir donanma oluşturabilecekti. Ayrıca hiçbir engelle karşılaşmadan bölgeyi tamamen korsanlardan temizlenmesi için, Pompeius'a büyük bir miktarda para verilmişti³⁵.

Mücadelesini hem karadan hem de denizden³⁶ başlatan Pompeius, Korakesion'da korsanlarla büyük bir savaşa başlamıştır. Antik kaynaklara göre Pompeius, 7 hafta gibi bir sürede yaklaşık 10.000 korsanı katletmiş ve 20.000 kadarını da esir almıştır. Bu savaş sonrasında 800 korsan gemisi yakılıp yıkılmış ve korsanlara ait 120 kadar yerleşme ele geçirilmiştir (Schulz 2000: 437). Pompeius aynı zamanda Soli (Viranşehir) kentine korsanları

³⁰ Livius (Perioch. 68) ve Cicero'ya (Orat. I. 82) göre M. Antonius bu dönemde Praetor'du. Ancak Rodos'ta tespit edilmiş bir yazıtta Proconsul ünvanını taşımaktadır. Yazıt için bkz. IGR IV 1116; De Souza 1999, 103 dnp. 31,34; 104; Schulz 2000: 435.

³¹ Tacitus, XII. 62; IGR IV 1116; Crawford: 1996: 261.

³² Plutarkhos, XIV. 5; XXI. 4-5; Pompeius, XXVIII. 4; Appianus, Syr. 48; 69-70; Mithradates. 105; Cassius Dio, XXXVI. 37. 6; Strabon, XIV, 5. 2; Diodoros, XI, 1a. Kilikia'nın Praetor eyaleti haline getirildiği tarihe ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bu konudaki görüşler için bkz. De Souza 1999: 108-115.

³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bernhardt 1972: 123-129; 123; 126 vd; Pohl 1993: 258 vd.

³⁴ Plutarkhos, Pompeius, XXV. 1.

³⁵ Cicero, Leg. Man. XXIII. 67; Appianus, Mithradates, 94, 430; Cassius Dio, XXXVI. 37. 1; Velleius Paterculus, II. 31. 2; Ormerod 1924: 234; Shaw 1990: 199-233, 222; De Souza 1999: 161-167; Pohl 1993: 278 vd.

³⁶ Appianus'a göre 270 (Mithradates, 431), Plutarkhos'a göre ise 200 gemi (Pompeius, XXV. 6) Pompeius'un hizmetine verilmiştir.

yerleştirmiş, onlara toprak vererek çiftçilik yapmalarını sağlamış³⁷ ve kentin adını Pompeiopolis olarak değiştirmiştir. Seleukos kralı XIII. Antiokhos'u tahttan indiren Pompeius, Kilikia, Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kıbrıs'ı kapsayan *provincia Cilicia*'yı oluşturmuştur. Tarsus ise, eyaletin başkenti haline getirilmiştir (Sayer 1999: 204). Ancak Antonius'un M.Ö. 39 yılında yaptığı düzenlemelerle, Pamphylia ve Pisidia, Asia Eyaleti'ne bağlanmış ve Olba'nın yönetimi kraliçe Aba'ya bırakılmıştır. Pontos kralı Polemon ise Dağlık Kilikia'yı ve Lykaonia'nın güneyini almıştır.

Strabon'un aktardığı kısıtlı bilgilerden, korsanlığın yoğun olarak Korakesion ve çevresinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır³⁸. Ayrıca, araştırma bölgemizde bu konuya aydınlık getirecek yazıtların eksiliği nedeniyle, korsanlığın Olba antik kenti ve çevresini –şayet etkilemişse- ne kadar ve nasıl etkilediğine dair, net bilgilere sahip değiliz³⁹.

M.S. 72 yılında bölgenin yeniden düzenlenmesi sırasında Kilikia, İmparator Vespasianus tarafından “yeniden” eyaletleştirilmiş ve Olba Hanedanlığı ortadan kaldırılmıştır. Bu dönem itibariyle, bölgede Romalılar'ın imar faaliyetleri artmış ve M.S. 3. yüzyıla kadar devam etmiştir. M.S. 260 yılında Sasani kralı I. Şapur, Kilikia kentlerinden Aigeai, Mallos, Adana ve Tarsos'u yağmaladıktan sonra, batıya yönelmiş ve Korykos ile Sebaste'yi ele geçirmesinin ardından Selinus'a kadar ilerlemiştir. Bu yağma seferinden, tüm Kilikia kentleri zarar görmüştür. Ancak en büyük zararı Sebaste görmüş olmalı ki, kendini toparlayamamış ve daha sonraki yüzyıllarda Korykos'un gösterdiği büyümeyi gösterememiştir (Kirsten 1974: 799, 802). Şapur'un seferi her ne kadar kıyı şeridinde yer alan antik kentleri hedef almış olsa da, *söz konusu antik kentlerin hinterlandında yer alan tarımsal nitelikli yerleşmeler de, bu tahribat seferinden etkilenmiş olmalıdırlar. Bölgede M.S. 4.yüzyıla itibariyle, antik kentlerin hinterlandındaki yerleşme sayılarında görülen artışın varlığı, büyük bir olasılıkla, I. Şapur'un seferinden sonra, hinterlandda yer alan yerleşmelerin, bir toparlanma ve yeniden yapılanma sürecine girmesiyle ilgili olabilir.*

Göksu ve Limonlu nehirleri arasında kalan bölgede, en önemli Hellenistik yapı, Olba'daki Zeus Olbios Tapınağıdır⁴⁰. Burada tapınım gören Zeus Olbios

³⁷ Strabon, XIV. 3.3; Plutarkhos, Pompeius, XVIII. 3-4; Appianus, Mithradates, 96; 115; Cassius Dio, XXXVI, 37. 6; Shaw 1990: 222; Pohl 1993: 278 vd; De Souza 1999: 176.

³⁸ Strabon, XIV, 5.2; MacKay 1968: 100; MacKay 1990: 2087; Pohl 1993: 127; Trampedach 2001: 271.

³⁹ Olbalıların korsanlar ile işbirliği yapmış olabilecekleri görüşü için bkz. Durukan 2001: 332 vd.

⁴⁰ Zeus Olbios Tapınağı'nın tarihlenmesi ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Börker 1971: M.Ö.

dilbilimsel çalışmalar sonucu, Luwi Fırtına Tanrısı *Tarhu(nt)*, Zeus⁴¹; *Runt*, Hermes ve *Sandon* Herakles ile özdeşleştirilmiştir (Houwink ten Cate 1965: 137 vd; MacKay 1990: 2102). Bu nedenle, dini inanç sistemlerinin, yerel ve bölge dışı inançların bir bileşkesi olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, Olba'daki Rahip Hanedanlığı'nın, Hellenizm Dönemi öncesinde, yerel inançlara sahip olduğunu göstermekle birlikte, Olba ve Kanytella'daki kuleler üzerinde yer alan yazıtlardaki 'Επιστάτης⁴² kavramından anlaşılacağı üzere, Hellenistik yönetim anlayışının, Olba yayılım alanında kabul gördüğüne işaret etmektedir.

Göksu ve Limonlu Nehirleri arasında kalan bölgedeki birçok kule, işlik ve yapıların kapı lentosu üzerinde, literatürde "Olba Sembolleri" olarak adlandırılan, şimşek demeti, Herakles Lobutu, phallos, Dioskurlar Takkesi, kalkan ve kerykeion gibi kabartmalar bulunmaktadır. Bu kabartmalardan bazılarının, Makedonya sikkelerinde de yer almasından dolayı (Durugönül 1998: 86; dpn. 102), bölgeye Seleukoslar tarafından getirildiği düşünülmektedir (Durugönül 1998: 85 vd.). Bu tür kabartmalara Olba-Diokaisareia'nın, Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi'ne ait sikkelerinde de rastlanmaktadır⁴³. *Siyasal olarak, bölgeler üstü bir güç gösteremeyen Olba Rahip Hanedanlığı'nın Seleukoslar'ın idaresi altında özerkliklerini koruduklarını ve "tarımsal faaliyetlerde bulduklarını"* söylemek mümkün olmakla birlikte, yerleşmelerdeki "sembollerin" anlamlarının ve, "*işlevlerinin*", başka bölgelerdeki örnekleriyle kıyaslanarak, daha ayrıntılı olarak irdelenmesi gerekmekte ve "*Olba sembollerinin*", "*teokratik-feodal sistemin*" (Durugönül 1998: 113) bir göstergesi olup olmadığı araştırılmalıdır.

Araştırmalarımızda tespit ettiğimiz, Güvercinlik, Kültesir (Germeli), Bağlıçukur, Duvararası, Yonuzlu, Bademliören, Yağmur Tepesi, Ahatlı, Keçiliköy yerleşmelerinde, bu tür kabartmaların varlığı saptanmıştır. Keçiliköy, bunlardan Olba'ya en yakın, aynı zamanda bünyesinde en fazla sembolü barındıran yerleşmedir. Karadedeli Köyü arazisinde yer alan Yonuzlu yerleşmesi, araştırmalarımız kapsamında, "Olba Sembollerini" barındıran yerleşmeler arasında, saptayabildiğimiz en güney buluntu noktasını

2. yy.'ın ortası; Williams 1974; Schenk 1997: M.Ö. 2. yy.'ın ikinci çeyreği; M.Ö. 3. yy.'ın ikinci yarısı; Rumscheid 1994; Durugönül 1998; Trampedach 2001: 277.

⁴¹ Houwink ten Cate 1965: 202; Boffo 1985: 41 vd; MacKay 1990: 2047, 2084, 2099; Mitford 1990: 2131-2160, 2138 vd, 2145 vd.

⁴² Kanytelleis için, Hicks 1891, No: 2=Heberdey-Wilhelm 1896, No: 122=SEG 19, 876= Hagel Tomaschitz 1998 No: Kan 8. Olba-Diokaisareia için, Hicks 1891, No: 45=Heberdey-Wilhelm 1896: 88= SEG 19, 875= Hagel Tomaschitz 1998 No: OLD 1; MacKay 1990: 2087.

⁴³ Staffieri 1978: No. 1, 2-6, 10-14, 16, 18-23, 26, 30, 33, 34; Staffieri 1985: No. 3, 5, 12, 13, 17.

oluşturmaktadır. Bu yerleşmelerin, daha sonraki yüzyıllarda iskânının devam ettiği, gerek mimariden gerekse de araştırmalarımız kapsamında tespit edilen yazıt ve keramik buluntularından anlaşılmaktadır.

Bademliören, Bağlıçukur, Duvararası ve Yonuzlu yerleşmelerinde ortalama konut sayısı, 5 ila 20 arasında değişmekte olup, aynı zamanda çiftlik evi olarak değerlendirdiğimiz yapılara sahiptirler. Bu özellikler doğrultusunda, bu tür yerleşmeleri “*çiftlik evine sahip tarımsal nitelikli küçük yerleşmeler*” olarak tanımlamanın doğru olacağı kanısındayız. Dağlık Kilikia Bölgesi’ndeki çiftlik evlerine benzer örneklerin varlığı, Kyaneai⁴⁴ (Lykia) ve Sillyon’da (Pamphylia) (Küpper 1996: 259-268) yapılan araştırmalarda saptanmıştır.

Bölgede, M.S. 2. yüzyıla tarihlenen bir yazıtın varlığıyla (MAMA III, No: 50=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Dös 6), köy statüsünde olduğunu bildiğimiz, Silifke’nin 8 km kuzeyinde yer alan Imbriogon Kome (Demircili), Roma İmparatorluk Dönemi’ne tarihlenen yaklaşık 70-100 konuttan ve 6-7 adet çiftlik yapısından oluşmaktadır (Hild-Hellenkemper 1990: 275). *Kome*’nin yakın çevresinde bulunan mezar anıtlarının (Machatschek 1974: 251 vd; Berns 2003: 82 vd), köyün ileri gelenlerine ait olduğu düşünülmektedir. *Kome* statüsünde olduğunu bildiğimiz diğer bir yerleşme ise, bugün Silifke’nin yaklaşık 36 km doğusunda bulunan Limonlu’dur⁴⁵. Limonlu Çayı’nın batı kıyısında yer alan bu yerleşme, az sayıda Roma-Erken Bizans Dönemi yapı kalıntısından oluşmaktadır (Hild-Hellenkemper 1990: 331).

Araştırma alanımızda saptadığımız bazı yerleşmeleri, *Imbriogon Kome* örneğinin özelliklerinden yola çıkarak, *kome* niteliğinde olduğunu düşünmekteyiz. Silifke’ye bağlı Seyranlık Köyü’nde tespit ettiğimiz yazıtın verdiği bilgilerden, buradaki *kome*’nin M.S. 3.-4. yüzyılda Seleukeia ad Calycadnum kenti arazisinin sınırları içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Mimari ve yerleşim özelliklerinden dolayı, bir *kome* niteliğini taşıdığını düşündüğümüz Küstülü yerleşmesi ise, araştırmalar kapsamında saptayabildiğimiz en fazla konut, dolayısıyla da en yoğun nüfusa sahip olan yerleşmedir. Bunu ortalama 200 kadar konuta sahip olan Kümbetbeleni *kome*’si takip etmektedir.

⁴⁴ Kolb (M. Miller) 1991: 219-231; Kolb (M. Miller)1993: 76-83; Kolb (M. Miller) 1995: 69-92; Kolb (K. Geppert, R. Behrwald, B. Yener) 1996: 39-69; Schuler 1998: 84; Kyaneai ve kentin yayılım alanında tespit edilmiş olan küçük yerleşmeler, için bkz Hailer-Şanlı 2004: 212-248.

⁴⁵ StabonXIV,5.6.“...είσι δ’ ὄροι ταύτης μεταξὺ Σόλων τε καὶ Ἐλαιούσσης ὁ Λάμος ποταμὸς καὶ κώμη ὁμῶνυμος...”.

Bölgede *kome*'lerin varlığı, yazıtlarla da belgelenmiştir. Köy adının yanında, bu yerleşmenin bir *kome* olduğunu belirten kavramının da kullanıldığı, ancak henüz lokalizasyonu yapılmamış olan *Kaperlatinos* ve *Kaproisaronotous* köylerinin varlığı, Korasion⁴⁶ ve Korykos⁴⁷ yazıtlarından bilinmektedir. M.S. 5-6. yüzyıla tarihlendirilen bu yazıtlar, Korasion ve Korykos'un hinterlandında antik köylerin varlığını desteklemektedir.

Bölgede saptadığımız diğer bir yerleşme türü ise, 3 ile 15 arasında konut ve işliklerden oluşan yerleşmelerdir. Bu tür yerleşmelerin genellikle, antik bir döşeme yol ile hem birbirlerine, hem de daha büyük nitelikli yerleşmelere ve antik kentlere bağlandıkları görülmektedir⁴⁸. *Sınırlı bir tarımsal üretime sahip* olduğunu düşündüğümüz bu gibi yerleşmeleri, "*tarımsal nitelikli küçük yerleşme*" olarak tanımlamanın doğru olacağı kanısındayız.

Yerleşmelerin tamamına yakınında görülen şarap-zeytinyağı işlikleri, bölgenin antik dönemdeki tarımsal faaliyetleri ve ürün çeşitliliği hakkında bilgi vermektedir. Bir işliğin sezonda, 1500-3000 kg. arasında zeytinyağı ürettiği düşünülecek olursa (Durugönül 1998: 93, dpn. 136), bu durum *cid-di bir tarımsal üretime*, dolayısıyla da *önemli miktarda ekonomik bir gelirin elde edildiğine* işaret etmektedir. Arkeolojik buluntuların dışında, araştırma alanımızdaki antik kentlerin M.S. 5-6. yüzyıla tarihlenen yazıtları, bu bölgelerin hinterlandında yapılan zeytinyağı ve şarap üretiminin varlığını desteklemektedir.

Özellikle Korykos⁴⁹ antik kenti ve Korasion'da⁵⁰ bu tür meslekler yoğun olarak görülmektedir. Bu bölgelerdeki meslek terimleri içeren yazıtların

⁴⁶ MAMA III, No: 118; Hagel-Tomaschitz 1998 No: Krs 28.

⁴⁷ Honigmann 1939: 131-133; BE 1939: 463; Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 124.

⁴⁸ Bölgede Korykos-Elaiussa/Sebaste, Olba-Korykos, Elaiussa/Sebaste-Çatiören, Korykos-Canbazlı, Narlıkuyu-Gökburç, ve Korasion-Paslı yerleşmeleri arasında, genişlikleri 2.60-3.00 m. olan Roma Dönemi'ne ait antik yollar mevcuttur. Hellenkemper-Hild 1990: 129.

⁴⁹ Duchesne 1883 No: 50=MAMA III No: 207 b=Hagel-Tomaschitz No: Kry 90 b; MAMA III No: 282=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 463; MAMA III No: 363=Hagel-Tomaschitz 1998, No: Kry 237; MAMA III No: 444=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 391; MAMA III No: 467=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 579; MAMA No: 471=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 582; MAMA III No: 552=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 509; Duchesne 1883 No: 51=MAMA III, No: 574=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 91; MAMA III, No: 682= Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 454; MAMA III No: 357= Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 557; MAMA III, No: 652=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 506; MAMA III No: 271=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 538; MAMA III No: 709=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 434; Duchesne 1883 No: 52=MAMA III No: 245=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 92; MAMA III No: 350=Duchesne 1883 No: 53=Le Bas- Waddington 1870 No: 1433= Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 21; MAMA III No: 468=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Kry 580.

⁵⁰ MAMA III No: 162=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Krs 40; MAMA III No: 114; Hagel-Tomaschitz 1998 No: Krs 75; MAMA III No: 139= Hagel-Tomaschitz 1998 No: Krs 7; MAMA III No: 140=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Krs 8; MAMA III No: 172=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Krs 23; MAMA III No: 164 a=Hagel-Tomaschitz 1998 No: Krs 37.

yoğunluğu, bölgenin M.S. 4-6 yüzyıldaki ekonomik canlılığının ve gelişiminin göstergeleri olarak düşünülebilir.

Mimarinin ve yazıtların verdiği bilgilerden yola çıkarak, araştırma alanımızda tespit ettiğimiz tarımsal nitelikli yerleşmelerin, birden fazla dönemde iskân edildiğini söylemek mümkündür. İşlikler, yerleşmelerdeki konut sayıları ile paralellik göstermemektedir. Bu durum aynı işliğin birkaç hane tarafından ortaklaşa kullanıldığına işaret etmektedir. Yerleşmelerde, tek sıkma ve tek toplama havuzundan oluşan işlikler⁵¹ (ἐλαϊστήριον) bulunabileceği gibi, çift sıkma havuzlu işlikler de mevcuttur. Bu tür işliklerde hem zeytin hem de üzüm işlenebiliyordu. Ancak ağırlık noktası, bölgenin coğrafi ve tarımsal özelliklerinden dolayı, zeytinyağı üretiminde idi. Zeytinlerin sıkma havuzuna götürülmeden önce, değirmen taşı vasıtasıyla kırılması gerekiyordu. Yüksek Harman, Eriklişeki ve Kümbetbeleni gibi yerleşmelerde, bu tür değirmen taşları tespit edilmiştir. İşliklerde zeytinin sıkılması işlemi, daha fazla baskı gücü gerektirdiğinden, pres ağırlıkları da bu oranda büyük olmak zorundadır (Schuler 1998: 92). Tipolojik özelliklerden, işliklerin, iskânın hangi evresinde yapıldıkları konusunda, kesin bilgiler edinilmesi zor olmakla birlikte, genellikle ikinci hatta üçüncü bir kullanım evresi söz konusudur.

Harmanyerleri (= ἄλωϋς), tarımsal etkinliğin göstergelerinden biridir. Ovalık yerlerde ya da yer açısından yeterli olanaklar gösteren alanlarda, taneyi saptan ayırma işlemi tarlalarda rahatça uygulanabilmektedir. Ancak Dağlık Kilikia gibi, düzlükleri kısıtlı, kayalık ve dik yamaçlarla çevrili bölgelerde, harmanyerlerinin yapay olarak inşa edilmesi gerekiyordu. Araştırmalarımızda iki tip harmanyeri saptanmıştır. Bunlardan ilki, genelde uygun kayalık bir alanın, zemininin düzleştirilerek elde edilen örneklerdir. İkinci örnek ise, uygun toprak bir alanın teraslanarak, elde edilen zemine kesme taşlar döşenmesi suretiyle oluşturulan harmanyerleridir. Her iki örnekteki harmanyerleri dairesel biçimli olup, kapladığı alanın çevresi genellikle bir sıra taş ile çevrilmiştir. Çapları ise ortalama 7-15 m arasında değişmekte ve yerleşmedeki konumları farklılık göstermektedir. Konuröküz yerleşmesinde altı adet harmanyeri tespit edilmiş olmasına rağmen, işlik görülememiştir. Bu durum Konuröküz yerleşmesinde yalnızca hububat tarımının yapıldığına işaret etmektedir (Tablo). Bölgedeki diğer bir tarım tekniği ise, dik yamaçlarda toprağın teraslanarak⁵², küçük tarım arazilerinin elde edilmesine

⁵¹ Kilikia Bölgesi işlikleri için bkz. Diler 1994: 505-511; Diler 1995a: 446; Lykia Bölgesi örnekleri için bkz. Diler 1995b: 83-98; Kyaneai için bkz. Hailer-Şanlı 2004: 242; Kıbrıs'da bulunan işlikler ve zeytinyağı işleme yöntemleri için bkz. Hadjisavvas 1992: passim.

⁵² Lykia'da Yurtene yerleşmesinde aynı tarım yöntemi kullanılmıştır, bkz. Hailer-Şanlı 2004: 242 vd.

yöneliktir. Böylece, Dağlık Kilikia'nın coğrafi özelliklerinden dolayı, zaten yeterli olmayan tarımsal arazileri, insan gücüyle yapay olarak oluşturulmuştur. Kızılören, Kadir Ayvalı Tarlası ve Gökören yerleşmeleri, buna iyi bir örnek oluşturmaktadır. Yerleşmelerin yakınlarındaki yamaç arazileri, terasla- ma yapılarak, tarıma uygun bir arazi haline getirilmiştir.

Yerleşmelerde saptanan sarnıçlar, hem bireysel hem de tarımsal faaliyet- lerdeki su ihtiyacını karşılamak için vazgeçilmez bir unsurdur. Araştırma alanımızda iki tip sarnıç tespit ettik. Bunlardan ilki, kayalık bir alanın derinleştirilmesi suretiyle elde edilen, dairesel biçimli sarnıçlardır. Bu tip sar- nıçların ağızları açıktır ve kesiti armut biçimlidir. İkinci tip ise, yine uygun kayalık alanın, dikdörtgen şeklinde derinleştirilmesi ve üzerinin blok taşlar vasıtasıyla örülmesi suretiyle oluşturulan, dikdörtgen biçimli sarnıçlardır. Her iki tipteki sarnıçların sayıları, Kümbetbeleni ve Küstülü örneklerinde de olduğu gibi, genelde yerleşmedeki nüfusla doğru orantılıdır.

Araştırmalarımız kapsamında, yerleşmelerde tespit etmiş olduğumuz yazıtlar üzerinde yer alan şahıs isimlerinin büyük bir çoğunluğu, yerel isimlerden oluşmaktadır. Bu durum, bölgenin her ne kadar siyasal olarak, Seleukoslar, Ptolemaioslar ve Romalılar'ın yönetimleri altına girmiş olsa bile, yerel halkın kendi kültürünü bir anlamda koruduğu ve uzun süre yaşattığını göstermektedir⁵³.

Yrd. Doç. Dr. Hamdi Şahin
İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Eskiçağ Tarihi Ana Bilim Dalı
34134 İstanbul / Türkiye
hcsahin@istanbul.edu.tr

---

⁵³ Dağlık Kilikia Bölgesi yazıtları üzerinde görülen yerel isimler konusundaki makale yayına hazırlanmaktadır.

Eastern Rough Cilicia: Preliminary Remarks on the Relationship Between Polis and Chora

The region known as Rough Cilicia in antiquity is bordered by Soli-Pompeipolis in the east, Korakesion in the west and the Taurus in the north. Urbanisation process in Rough Cilicia gained momentum in the Hellenistic Period and reached its peak in the Roman Period due to the Roman urbanisation activities, continuing well into the 6th-7th centuries AD. Urban development in Roman period caused an increase in the village/estate type settlements, which also means a change and development in the agricultural practices. The two important aspects of settlement history, namely Πόλις and κώμη share a mutual relationship. They are small agricultural settlements located in the hinterland of the *poleis*, and the smallest economic units that feed the city, which make them an integral part of the ancient cities.

The aim of this paper is to establish the relationship between the agricultural village/estate type settlements in the hinterland of Korasion and the cities such as Korykos, Olba-Diokaisareia and Seleukeia ad Calycadnum as well as to reconstruct the settlement history of the region. Our another aim is to study the characteristics of the settlements. In order to determine the *settlement history span*, different dating criteria such as wall construction techniques, inscriptions, reliefs, pottery were used.

Tablo

NO	Yerleşme Adı	Konut Sayısı	Duvar Örgü Tekniği	Kabartma	İşlik Türü	İşlik Sayısı	Harman-yeri	Sarıç Sayısı	Mezar Tipi	Yazıt Türü ve Sayısı	Tarihleme Aralığı
1	Ahatlı-Silifke	5-6	Polygonal-İsodom-Kesme Taş	Lobut-Simshek Demeti-Kerykeion	Şarap-Zeytinyağı-Değirmen taşı	6	2	4	Tonozlu Mezar	-	Geç Hellenistik-Geç Roma
2	Bademliören-Silifke	15	Polygonal-İsodom-Kesme Taş	Lobut Kalkan	Şarap-Zeytinyağı	2	4	8	Khamasorion-Tonozlu Mezar	-	Geç Hellenistik-Geç Roma-Erken Bizans
3	Bağlıçukur-Silifke	5-7	Polygonal-İsodom	Phallos	Şarap-Değirmen taşı	3	-	2	-	-	Geç Hellenistik-Geç Roma
4	Bayamlıören-Silifke	30	İsodom	Kılıç-Kalkan	Şarap-Değirmen taşı	8	-	4	Khamasorion-Mezar Evi	-	Geç Roma
5	Duvararası-Silifke	15-20	Polygonal-İsodom	Kerykeion-Lobut-Simshek Demeti-Kalkan-Kılıç-Üzümlü-Phallos Balta ? Çelenk	Şarap-Zeytinyağı	3	-	3	Khamasorion	2-Sunak	Geç Hellenistik-Geç Roma
6	Erdogaşı-Silifke	10-15	İsodom	Çift Ağzılı Balta	Şarap-Zeytinyağı	6	1	4	Khamasorion	-	Roma
7	Erikliseki (Bati)-Silifke	3-4	Polygonal-İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Zeytinyağı	3	2	4	-	-	Geç Hellenistik-Erken Bizans
8	Erikliseki (Doğu)-Silifke	6-7	-	-	Zeytinyağı ve pres taşları Değirmen taşı	1	-	-	Khamasorion	-	Geç Roma-Erken Bizans
9	Gedikpınarı-Silifke	10-15	İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Zeytinyağı	2	-	-	-	1-Adak	Roma-Erken Bizans

NO	Yerleşme Adı	Konut Sayısı	Duvar Örgü Tekniği	Kabartma	İşlik Türü	İşlik Sayısı	Harman-yeri	Sarıç Sayısı	Mezar Tipi	Yazıt Türü ve Sayısı	Tarihleme Aralığı
10	Gökören-Erdemli	10	İsodom	-	Şarap-Zeytinyağı	8	-	4	Khamasorion	-	Geç Roma
11	Gölcük-Silifke	70-80	Polygonal-İsodom-Kesme Taş	Erkek Büstü	Şarap-Zeytinyağı	9	3	10	Kaya Mezarı	-	Geç Hellenistik-Roma-Erken Bizans
12	Güvercinlik-Silifke	30	İsodom-Kesme Taş	Lobut-Phallos-Haç	Şarap-Zeytinyağı-Değirmen taşı	4	-	5	Khamasorion-Tonozlu Mezar	4-Sunak	Geç Hellenistik?-Geç Roma
13	Hamıpluçukur-Silifke	6-7	İsodom	Haç	Şarap-Zeytinyağı	4	-	2	Tonozlu Mezar	.	Geç Roma
14	İnsanlı-Silifke	15-20	İsodom-Kesme Taş	Üzüm	Şarap-Zeytinyağı	2	3	4	Khamasorion	-	Geç Roma-Erken Bizans
15	İşkhasan Cukuru-Silifke	5	Polygonal-İsodom	-	Şarap-Zeytinyağı	3	3	3	Khamasorion	1-Sunak	Geç Hellenistik-Roma
16	İslata Sırtı-Silifke	5-7	İsodom-Kesme Taş	Erkek kadın betimli lahit kapağı	Şarap-Zeytinyağı	2	-	2	Lahit	-	Geç Roma-Erken Bizans
17	Kadir Ayyalı Tarıası-Silifke	5	İsodom-Kesme Taş	Kalkan-Sunak	Şarap-Zeytinyağı	4	1	2	Khamasorion	-	Geç Roma-Erken Bizans
18	Kalecik-Silifke	3-4	Kesme Taş	-	-	-	-	1	-	1-Sunak	Geç Roma-Erken Bizans
19	Karadeve-Silifke	100-120	İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Zeytinyağı	5	1	6	Khamasorion	1-Adak	Geç Hellenistik-Roma-Erken Bizans
20	Kavnıl Ali'nin Kilise-Silifke	5-7	İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Zeytinyağı	2	-	3	Khamasorion	-	Roma İmparatorluk-Erken Bizans
21	Keçliköy-Silifke	10-12	İsodom-Kesme Taş	Simsek Demeti-Kerykeion-Avcı-Keçi-Kartal-Boğa-Balık-Phallos-Krater ?	Şarap-Zeytinyağı	2	2	4	Tonozlu Mezar	-	Geç Hellenistik-Geç Roma-Erken Bizans

NO	Yerleşme Adı	Konut Sayısı	Duvar Örgü Tekniği	Kabartma	İşlik Türü	İşlik Sayısı	Harman-yeri	Sarnıç Sayısı	Mezar Tipi	Yazıt Türü ve Sayısı	Tarihleme Aralığı
22	Kepir Kale-Erdemli	50-60	İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Zeytinyağı	2	-	4	Khamasorion	-	Geç Roma-Erken Bizans
23	Kızılçimenlik-Silifke	25-30	Polygonal-İsodom-Kesme Taş	-	Şarap Zeytinyağı	10	-	5	Lahit	-	Geç Hellenistik-Geç Roma-Erken Bizans
24	Kızılören-Silifke	40-50	Polygonal-İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Degirmen taşı	3	-	4	-	-	Geç Hellenistik-Geç Roma-Erken Bizans
25	Konuröküz-Silifke	10	İsodom-Kesme Taş	-	Şarap- Zeytinyağı	2	6	2	-	-	Geç Roma Erken Bizans ?
26	Kültesir (Germeli)-Silifke	10	İsodom-Kesme Taş	Phallos	Şarap-Zeytinyağı-Pres ağırlığı	3	-	6	Khamasorion	-	Geç Roma-Erken Bizans
27	Kümbetbeleni-Silifke	200-250	İsodom-Kesme Taş	Rozet-Haç	Şarap-Zeytinyağı	30	-	25-30	Khamasorion-Mezar Evi	2	Roma-Erken Bizans
28	Kuşun Kalesi-Silifke	20-25	Polygonal-İsodom	-	Şarap-Zeytinyağı	5	1	4	Mezar Anıtı	2	Geç Hellenistik-Roma
29	Küstüllu-Erdemli	150-200	Polygonal-İsodom-Kesme Taş	Asker	Şarap-Zeytinyağı	13-15	-	20	Khamasorion-Mezar Evi	2	Roma-Erken Bizans
30	Mezgitçatağı-Silifke	30	Kesme Taş	-	Şarap- Zeytinyağı	10	3	3	-	1-Sunak	Erken Bizans
31	Murt Boğazı-Silifke	6	Polygonal ?- İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Zeytinyağı	2	1	2	-	-	Geç Roma-Erken Bizans
32	Ömercioglu-Silifke	3	İsodom	-	Şarap- Zeytinyağı	3	1	2	-	-	Geç Roma-Erken Bizans
33	Sakızlak-Silifke	10	İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Degirmen taşı	3	1	2	-	-	Geç Roma-Erken Bizans
34	Serdöğül-Erdemli	25	İsodom-Erken Bizans-Kesme Taş	Üzüm Salkımı-Çelenk-Haç	Şarap-Zeytinyağı	2	-	3	Kaya Mezarı-Khamasorion	1-Kült	Geç Hellenistik Geç Roma Erken Bizans

NO	Yerleşme Adı	Konut Sayısı	Duvar Örgü Tekniği	Kabartma	İşlik Türü	İşlik Sayısı	Harman-yeri	Sarıç Sayısı	Mezar Tipi	Yazıt Türü ve Sayısı	Tarihleme Aralığı
35	Seyranlık-Silifke	25-30	İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Zeytinyağı	2	-	6	Khamasorion-Tonozlu Mezar	2-Mezar	Geç Roma-Erken Bizans
36	Sulucin-Erdemli	-	-	-	Şarap-Zeytinyağı ?	1	-	-	-	1-Kült	Geç Hellenistik-Erken Bizans
37	Teynellik-Silifke	10	İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Zeytinyağı	2	-	2	-	-	Geç Roma-Erken Bizans
38	Veletiboğaz-Silifke	15-20	İsodom-Kesme Taş	Haç	-	-	1	-	-	-	Geç Roma-Erken Bizans
39	Yağmur Tepesi-Silifke	10-12	İsodom-Kesme Taş	Lobut-Kılıç-Kalkan-Simsek Demeti-Balta ?-Başak ?	Şarap-Zeytinyağı	4	2	4	-	-	Geç Hellenistik?-Roma-Erken Bizans
40	Yamkköy-Silifke	10-15	İsodom	İki Sütun ortasında Krater	Şarap-Zeytinyağı	6	4	3	-	1-Sunak	Roma İmparatorluk-Geç Roma
41	Yemibaççe-Silifke	3	Polygonal ?-İsodom	-	Şarap-Zeytinyağı	1	1	4	Khamasorion	-	Geç Hellenistik-Geç Roma
42	Yonuzlu-Silifke	20	Polygonal ?-İsodom-Kesme Taş	Lobut-Simsek Demeti-Phallos	Şarap-Zeytinyağı	2	1	2	-	-	Geç Hellenistik-Roma-Erken Bizans
43	Yüksek Harman-Silifke	5	Kesme Taş	-	Zeytinyağı-Değirmen taşı	2	1	1	-	-	Erken Bizans
44	Yükseksin-Silifke	5-7	İsodom-Kesme Taş	-	Şarap-Zeytinyağı	3	-	-	Girlandlı Lahit teknesi	-	Geç Roma-Erken Bizans
45	Zeynellik-Silifke	10-12	Polygonal-İsodom	Haç-Üzümlük	Şarap-Zeytinyağı	2	2	1	Khamasorion	1	Geç Hellenistik-Roma

* Yerleşmelerdeki kaçak kazı ve doğal tahribattan dolayı, tabloda yer alan sayılar, tespit edilebilen sayısal verileri yansıtmaktadır.

Bibliyografya ve Bibliyografik Kısaltmalar

A-Antik Kaynaklar

- Appianus, *Romaikae Historia*, (çev. H. White), London 1928 (Loeb).
 Cassius Dio, *Historia Romana*, (çev. E. Carry), London 1954. (Loeb).
 Cicero, *Pro Lege Manilia*, (çev. H.G. Hodge), London 1927 (Loeb).
 Cicero, *Orationes*, (ed. A. C. Clark-W. Peterson), Oxford 1905–1918.
 Cicero, *Pro Lege Manilia*, (çev. H.G. Hodge), London 1927 (Loeb).
 Curtius Rufus, *Historiarum Alexandri Magni Macedonis*, (çev. J.C. Rolfe), London 1962 (Loeb).
 Diodorus, *Bibliothekes Historikes*, (çev. C.H. Oldfather), London 1952-1957 (Loeb).
 Plinius, *Naturalis Historia*, (çev. H.R. Rackham-W.H.S. Jones), London 1947 (Loeb).
 Plutarkhos, *Bioi Paralleloi*, (çev. B. Perrin), London 1959 (Loeb).
 Pomponius Mela, *De Chorographia*, (ed. K. Bodersen), Darmstadt 1994
 Ptolemaios, *Geographia*, (ed. C. Müller), Lipsiae 1843.
 Skylax, *Le périple du Pont-Euxin ; texte, traduction, commentaire philologique et historique* (ed. P. Counillon), Paris 2004.
 Stadiasmos, *Anonymi stadiasmus sive periplus maris magni. GGM 1*.
 Strabon, *Geographika*, (ed. A. Meineke), Berlin 1853-1909.
 Tacitus, *Historiae et Annales*, (çev. J. Jackson), London 1956 (Loeb).
 Velleius Paterculus, *Historia Romana*, (ed. M. Giebel), Stuttgart 1989.

B-Modern Eserler

- Aneziri, S.
 2003 *Die Vereine der dionysischen Techniten im Kontext der hellenistischen Gesellschaft. Untersuchungen zur Geschichte, Organisation und Wirkung der hellenistischen Technitenvereine*, (Historia. Einzelschriften 163), Stuttgart.
- Aydinoğlu, Ü.
 1999 “Doğu Dağlık Kilikia’da Villae Rusticae”, *Olba* II: 155-167.
- Bernhardt, R.
 1972 „Zwei Ehrenstatuen in Kaunos für L. Licinius Murena und seinen Sohn Gaius-Kaunos’ta L. Licinius Murena ve Oğlu Gaius Şerefine Dikilmiş İki Heykel“ (çev. B. Ögün), *Anadolu* 16: 117-129.
- Berns, Ch.
 2003 *Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien*, Bonn.
- Boffo, L.
 1985 *I re ellenistici e i centri religiosi dell Asia Minore*, Firenze.

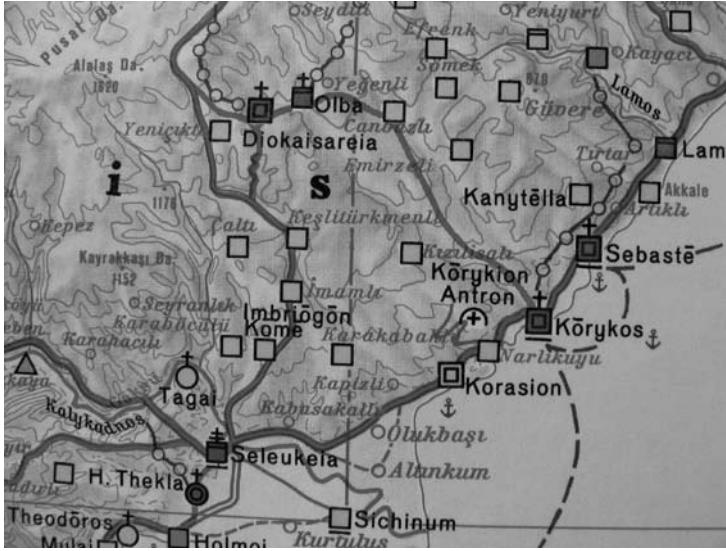
- Börker, Ch.
1971 „Die Datierung des Zeus-Tempels von Olba-Diokaisareia in Kilikien“, *Archäologischer Anzeiger* 86: 37-54.
- Cherikover, V.
1927 *Die hellenistischen Städtegründungen von Alexander dem Grossen bis auf die Römerzeit*, Leipzig.
- Cook, A. B.
1965 *Zeus. A Study in Ancient Religion*, II.2, New York.
- Crawford, M. H.
1996 *Roman Statues I-II*, London.
- Desideri, P.
1991 “Strabo’s Cilicians”, *De Anatolia Antiqua* I: 299.
- De Souza P.
1999 *Piracy in the Graeco-Roman World*, Cambridge.
- Diler, A.
1994 “Akdeniz Bölgesi Antik Çağ Zeytinyağı ve Şarap İşlikleri”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı* XI: 505-520.
- 1995a “Akdeniz Bölgesi Antik Çağ Zeytin ve Üzüm Presleri” *Araştırma Sonuçları Toplantısı* XII: 441-457.
- 1995b “The most common wine-press type found in the vicinity of Cilicia and Lycia”, *Lykia* II: 83-98.
- Dmitriev, S.
2005 *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*, Oxford.
- Duchesne, L.
1883 “Les necropoles chretiennes de l’Isaurie III”, *BCH* 7: 230-246.
- Durugönül, S.
1989 *Die Felsreliefs im Rauhen Kilikien*, *BAR International Series* 511, Oxford.
- 1997 “1996 Yılı İçel İli (Antik Dağlık Kilikya) Yüzey Araştırması ile Kuleler-Kaleler ve Yerleşimlerle olan İlişkiler”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı* XV/1: 281-293.
- 1998 *Türme und Siedlungen im Rauhen Kilikien*, *Asia Minor Studien* 28, Bonn.
- 1999 “Verwaltung und Glaube der Olbier im Rauhen Kilikien”, *Asia Minor Studien* 34, Bonn: 111-124.
- 2002 „Die kaiserzeitliche Baupolitik im Rauhen Kilikien am Beispiel zweier Tempelbauten“, *Bjb* 53: 157-162.

- Durukan, M.
2001 „Eine Studie zu den Kultfiguren und Symbolen in Olba“, *La Cilicie: Espaces et pouvoirs Locaux*, Paris: 327-340.
- Erzen, A.
1940 *Kilikien bis zum Ende der Perserherrschaft*, Leipzig.
- Errington, R. M.
1989 “Rome against Philip and Antiochus”, *CAH VIII*: 271-278.
- Eyice, S.
1978 “Silifke ve Dolaylarında Yapılan Topraküstü Arkeolojik Araştırmalar Raporu”, *Belleten* 44: 111-121.
- Gotter, U.
2001 “Tempel und Grossmacht: Olba/Diokaisareia und das Imperium Romanum”, *La Cilicie: Espaces et pouvoirs Locaux*, Paris: 289-325.
- Hagel, S. – K. Tomaschitz.
1998 *Repertorium der westkilikischen Inschriften*, Wien.
- Hailer, U – A. Şanlı
2004 „Gehöfte und kleine ländliche Siedlungen auf dem Gebiet von Kyaneai“, *Chora und Polis* (Schriften des Historischen Kollegs, Bd. 54), München: 212-248.
- Heberdey, R. – A. Wilhelm.
1896 *Reisen in Kilikien, ausgeführt 1891 und 1892 im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, Wien.
- Hellenkemper, H.
1980 „Zur Entwicklung des Stadtbildes in Kilikien“, *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, II, 7. 2: 1261-1283.
- Hicks, E. L.
1891 “Inscriptions from Western Cilicia”, *JHS* 12: 225-273.
- Hild, F. – Hellenkemper, H.
1990 *Tabula Imperii Byzantini 5. Kilikien und Isaurien*, Wien.
- Honigmann, E.
1939 “Notes de géographie syrienne”, *Mélanges Syriens offerts à René Dussaud par ses amis et ses élèves* I, Paris: 129-133.
- Houwink Cate, Ten. Ph.H.J.
1961 *The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period*, Leiden.
- Hölbl, G.
1994 *Geschichte des Ptolemäereiches*, Darmstadt.
- Jones, A. H. M.
1971 *The Cities of Eastern Roman Provinces*, Oxford.
- Keyser, P. T.
1997 “Sallust’s *Historiae*, Dioskorides and the Sites of the Korykos Captured by P. Servilius Vatia”, *Historia*, XLVI: 64-79.

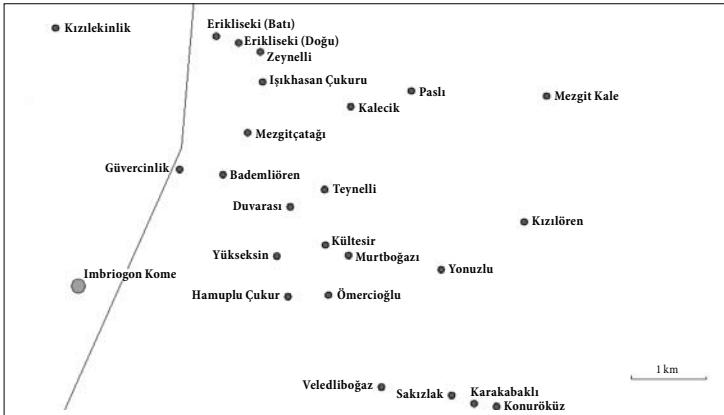
- Kirsten, E.
1973 „Diokaisareia und Sebaste, zwei Städtegründungen der frühen Kaiserzeit im kilikischen Arbeitsgebiet der Akademie“, *Anzeiger Wien* 110: 347-363.
- 1974 „Elaiussa-Sebaste in Kilikien. Ein Ausgrabungswunsch an den Ausgräber von Side und Perge“, *Arif Müfid Mansel'e Armağan*, Ankara: 777-802.
- Kolb, F.
1991 „Kyaneai 1989. Vorbericht über Feldforschungen im Yavu-Bergland bei Kaş“, *İstanbul Mitteilungen* 41:187-264.
- 1993 *Lykische Studien 1. Die Siedlungskammer von Kyaneai*, *Asia Minor Studien* 9, Bonn.
- 1995 *Lykische Studien 2. Forschungen auf dem Gebiet der Polis Kyaneai in Zentrallykien: Bericht über die Kampagne 1991*, *Asia Minor Studien* 18, Bonn.
- 1996 *Lykische Studien 3. Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien: Bericht über Feldforschungen im Yavu-Bergland im Sommer 1992*, *Asia Minor Studien* 24, Bonn.
- Küpper, M.
1996 „Silyon. Vorbericht über die Arbeiten 1995“, *AA*: 259-268.
- Le Bas, Ph-W. – H. Waddington
1870 *Inscriptions grecques et latines*, Paris.
- Machatschek, A.
1974 „Die Grabtempel von Dösene im Rauhen Kilikien“, *Arif Müfid Mansel'e Armağan*, Ankara: 251-261.
- MacKay Th. S.
1968 *Olba in Rough Cilicia*, Bryn Mawr.
- MacKay, Th. S.
1990 “The Major Sanctuaries of Pamphylia and Lycia”, *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, 18.3: 2045-2127.
- Merkelbach, R.
1988 *Die Hirten des Dionysos*, Stuttgart.
- Mitford, T. B.
1990 “The Cults of Roman Rough Cilicia”, *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* II, 18.3: 2131-2160.
- Ormerod H. A.
1924 *Piracy in the Ancient World*, London.
- Özbayoğlu, E.
2003 “Notes on Natural Resources of Cilicia: A Contribution to Local History”, *Olba* VIII: 159-171.

- Pohl H.
1993 *Die römische Politik und die Piraterie im östlichen Mittelmeer vom 3. bis zum 1. Jh. V. Chr.*, Berlin.
- Rhodes, P.
1997 „Demiurgos“, *Der Neue Pauly* 3: 445.
- Ruge, W.
1921a “Kilikios Aulon”, *RE XI/1*: 390.
1921b “Kilikia”, *RE XI/1*: 385-390.
- Rumscheid, F.
1994 *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus*, Mainz.
- Sayar, M. H.
1999a “Antik Kilikya’da Şehirleşme”, *XII. Türk Tarih Kongresi* 1. cilt: 193-216.
1999b „Kilikien und die Seleukiden“, *Asia Minor Studien* 34: 125-137.
2006 “Kilikia Yüzey Araştırmaları 2004”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 23: 1-12.
2007 “Kilikya Yüzey Araştırmaları 2005”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 24: 201-212.
- Schenk, R.
1997 *Der konrintische Tempel bis zum Ende des Prinzipats des Augustus*, Espelkamp.
- Schneider, E. E.
1999 “*La Cilicia Tracheia*”, *Elaiussa Sebaste I. Campagne di scavo 1995-1997*, Roma: 27-43.
- Schuler, C.
1998 *Ländliche Siedlungen und Gemeinden im hellenistischen und römischen Kleinasien*, München.
- Schulz, R.
2000 „Zwischen Kooperation und Konfrontation. Die römische Weltreichsbildung und die Piraterie“, *Klio* 82: 426-440.
- Schwabl, H.
1972 *Zeus: Epiklesen*, *RE X, A/1*: 253-376.
- Schwabl, H.
1978 *Zeus*, *RE XV (Suppl)*: 993-1481.
- Shaw, B. D.
1990 “Bandit Highlands and Lowland Peace : The Mountains of Isauria-Cilicia”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, XXXIII: 199-233.

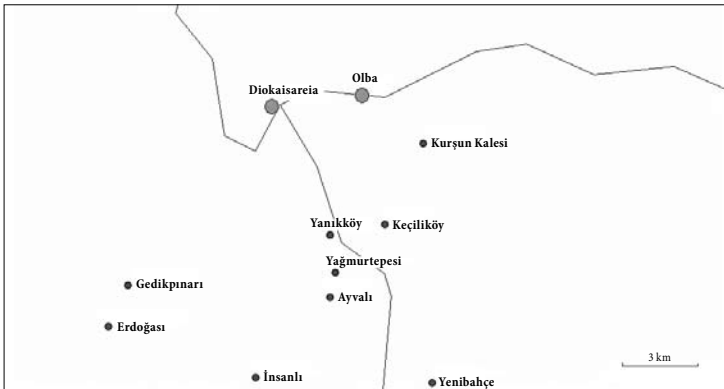
- Staffieri, G.
1978 *La monetazione di Olba nella Cilicia Trachea*, Quaderni Ticinesi, Lugano.
- 1985 *La monetazione di Diocesarea Cilicia*, Quaderni Ticinesi, Lugano.
- Şahin, H.
2006 „Eine neue Grabinschrift aus Seleukeia ad Calycadnum“, *Epigraphica Anatolica* 39: 117-120.
- 2007a „Eine neue Weihinschrift aus dem Mittlerem Rauhen Kilikien“, *Epigraphica Anatolica* 40 (Baskıda).
- 2007b “Dağlık Kilikia Bölgesi Araştırmaları”, *ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri* 5: 116-121.
- Tırpan, A.
1994 “Kilikia Tracheia’da Poligonal Taş Örgülü Duvarlar” *XI. Türk Tarih Kongresi*, I, Ankara: 405-424.
- Tırpan, A. – B. Söğüt
1998 “Batı Ovalık Kilikya’da Çokgen (Poligonal) Taşlı Duvar Örgü Tekniği”, *Olba* I: 161-186.
- Trampedach, K.
2001 „Tempel und Grossmacht: Olba in Hellenistischer Zeit“, *La Cilicie: Espaces et pourvoirs Locaux*, Paris: 269-288.
- Veligianni – Terzi, C.
1977 *Demiurgen. Zur Entwicklung einer Magistratur*, Heidelberg.
- Williams, C.
1974 “The Corinthian Temple of Zeus Olbios at Uzuncaburç: A Reconsideration of the Date”, *American Journal of Archaeology* 78: 405-414.
- Ziegler, K.
1979³ „Kilikien“, *KP* 3: 208.

Harita 1

Harita 2

Harita 3

Res. 1
Seyranlık
Yerleşmesi

Res. 2
Seyranlık Mezar
Yapısı

Res. 3
Erdoğası Yapı

Res. 4
Erdoğası İşlik

Res. 5
*Erdoğası Balta
Kabartması*

Res. 6
Islata Sırtı İşlik

Res. 7
Islata Sırtı
Lahit Kapağı

Res. 8
Gölcük Yapılar

Res. 9
Gölcük
Polygonal
Duvarlı Yapı

Res. 10 Gökören Yapı

Res. 11 Gedikpınarı Yerleşmesi

Res. 12
Gedikpınarı
Yazıtlı Sunak

Res. 13 Kızılen Yerleşmesi

*Res. 14
Sulucin
Mağarası*

Res. 15 Sulucin Nişler ve Yazıt

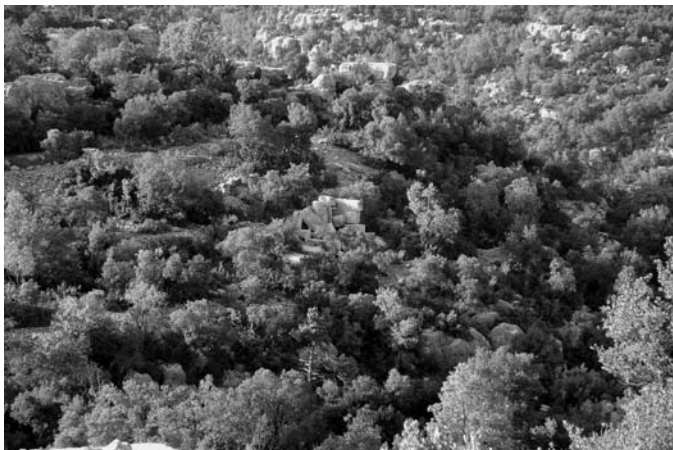
Res. 16
Karadeve
Yerleşmesi

Res. 17
Kepir Kale
Yerleşmesi

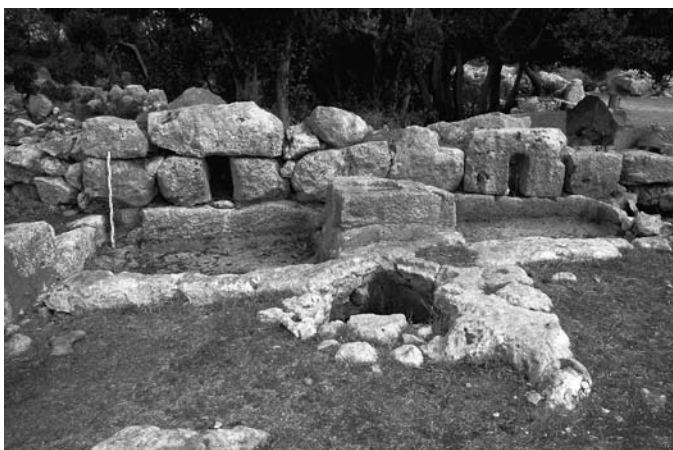
Res. 18
Küstüllü
Yerleşmesi

Res. 19
Küstüllu Mezar
Yapısı

Res. 20
Işıkhasan Çukuru
Polygonal
Duvarlı Yapı

Res. 21
Işıkhasan
Çukuru İşlik

Res. 22
Mezgitçatağı
İşlik

Res. 23
Bademliören
Polygonal
Duvar Yapısı

Res. 24
Bademliören
Antik Yol

Res. 25
Yüksekharman
Yerleşmesi
Harmanyeri

Res. 26
Kalecik Yerleşmesi
Genel

Res. 27
Kalecik
Yerleşmesi

Res. 28
Erikliseki (batı)
Polygonal
Duvar Örgüsü

Res. 29
Erikliseki (batı)
İşlik

Res. 30
Erikliseki (doğu)
Değirmen taşı

Res. 31
Konuröküz
Yerleşmesi

Res. 32
Konuröküz
Harmanyeri

Res. 33
Kümbetbeleni
Yerleşmesi

Res. 34
Kümbetbeleni
Mezar Yapısı

Res. 35
Araçıkalesi
Mezar Anıtı

Res. 36
Kültesir
(Germeli) İşlik

Res. 37
*Harnupluçukur
Yerleşmesi*

Res. 38
*Yükseksin Lahit
Teknesi*

Res. 39
*Duvararası
Lento 1*

Res. 40
Duvararası
Lento 2

Res. 41
Duvararası
Lento 3

Res. 42
Duvararası
Lento 4

Res. 43
Duvararası
Lento 5

Res. 44
Duvararası Yapı

Res. 45
Bağlıçukur Yapı

Res. 46
Bağlıçukur
Phallos
Kabartması

Res. 47
Bayamlıören
Yapı

Res. 48
Bayamlıören
Kabartmalı Blok

Res. 49
Murtboğazi
Yapı

Res. 50
Murtoğazi İşlik

Res. 51
Ömercioğlu İşlik

Res. 52
Yonuzlu
Polygonal
Duvar Yapısı

Res. 53
Kabartmalı
Lento

Res. 54
Veledliboğaz
Konut

Res. 55
Sakızlak İşlik

Res. 56
Teyneli İşlik

Res. 57
Kızılören

Res. 58
Kavmil Ali'nin
Kilise Çiftlik Yapısı

Res. 59
Kavmil Ali'nin
Kilise İşlik

Res. 60
Güvercinlik
Kabartmalı Kapı
Lentosu

Res. 61
Yanikköy
Yerleşme

Res. 62
Yanikköy Yapı

Res. 63
İnsanlı Yapı

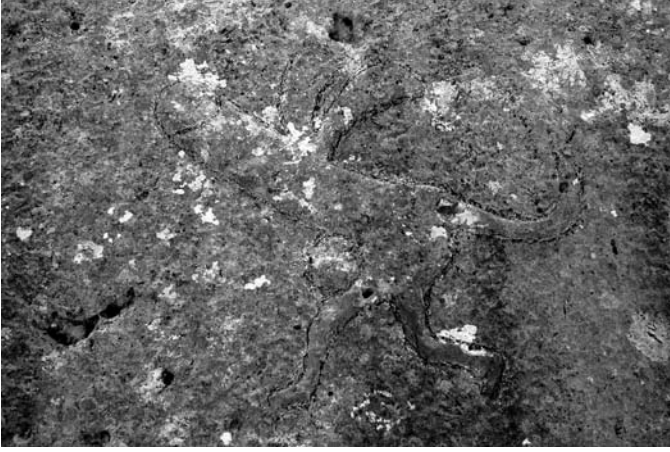
Res. 64
İnsanlı Bazilika

Res. 65
Kurşun Kalesi

Res. 66
Kurşun Kalesi
Konut

Res. 67
Kurşun Kalesi
Kabartma

Res. 68
Kızilekinlik Yapı

Res. 69
Kızilekinlik İşlik

Res. 70
Kızılekinlik
Polygonal
Duvar Yapısı

Res. 71
Kadir Ayvalı
Tarlasi Yapı

Res. 72
Kadir Ayvalı
Tarlasi İşlik

Res. 73
Yağmur Tepesi
İşlik

Res. 74
Yağmur Tepesi
Lento

Res. 75
Ahatlı Kabartmalı
Lento

Res. 76
Ahatlı
Polygonal
Duvar Yapısı

Res. 77
Keçiliköy İşlik

Res. 78
Keçiliköy İşlik
Ayrıntı

